

LOS NUMMER € 4.90

de Proosdijkoerier

JAARGANG 33 | NUMMER 4 | DECEMBER 2017

MET HEM BEGON ALLES: **JACOB VERDAM**

DE OPMERKELIJKE GESCHIEDENIS VAN **DE FAMILIES TREUR EN VERBOOM**

ZWEMBADEN IN UITHOORN

ADVERTENTIEPAGINA BINNENZIJDE OMSLAG
IN BEZIT VAN AVANTI

Herinneringen

door Jaap Meulstee

“MEMORIES ARE LIKE WISHES THAT ALREADY CAME TRUE”

Een wat mij betreft aardige dagspreuk van 3 juli jl. van de 'Bucketlist scheurkalender' van 2017. De bijbehorende aansporing om de hele zomer lang een zomerhit te draaien, om later bij dit nummer aan deze zomer terug te denken, gaat me net even te ver. Maar het feit dat wij binnen onze historische vereniging veel genoeg beleven aan herinneringen is in ons voorwoord al vaak aangehaald.

Herinneringen zijn evenwel niet altijd betrouwbaar. We hebben zo onze eigen interpretaties van hetgeen we uit het verleden opgeslagen hebben. Met de volste overtuiging kunnen we beweren dat iets wel of juist niet gebeurd is, terwijl anderen een tegengestelde ervaring hebben. Dat maakt het herbeleven wat de geschiedenis niet altijd even makkelijk. Iets om in gedachten te houden bij het lezen van ons zo gewaardeerde kwartaalblad.

In zijn boekje 'Nederland volgens Maarten van Rossem' beweert onze nationale troetelhistoricus iets soortgelijks: "Het verleden is klaar en afgerond en maakt daardoor een betrouwbare en solide indruk. Van het verleden kun je op aan... Dit verschijnsel wordt nog versterkt doordat mensen met het ouder worden steeds meer in de greep

raken van nostalgische gevoelens voor hun jonge jaren. Zo wordt het verleden maar al te gemakkelijk tot een gouden tijdperk, overgoten met het warme herfstlicht van de herinnering. Toen was alles beter, waren de borsten dikker en was de jeugd beleefder."

Neemt niet weg, dat wij met het lezen van deze Proosdijkoerier en vooral ook met de meegeleverde uitgave van Dick Koeleman over de Rondeveense polders

weer met veel genoeg delen van onze geschiedenis mogen herbeleven. U zult daar tijdens de vaak zo donkere decembermaand met plezier van kunnen genieten.

In deze editie van ons kwartaalblad hebben we weer een gevarieerd geheel aan historisch interessante artikelen over onze omgeving mogen opnemen, met veel dank aan de hierbij betrokken schrijvers en fotografen.

De uitgave van Dick Koeleman is een aanrader: Dick beschrijft de Manuscriptkaart van Praalder op een bijzonder nauwgezette wijze. Hij heeft hierbij oog voor heel veel details en maakt door deze beschrijving helder hoe onze omgeving er eind achttiende eeuw eruitzag. Dat we daarbij de bewuste kaart als een aparte bijlage meeleveren, mag u als een extra decembergift van onze vereniging zien. U kunt hiermee de komende feestdagen vast wel prima doorkomen.

Namens het bestuur en ons schrijverscollectief wensen we u een bijzonder fijne feestmaand toe, een goede jaarwisseling en een uitstekend begin van 2018. ■

PRETTIGE FEESTDAGEN EN EEN GELUKKIG NIEUWJAAR

Bij de voorplaat

In deze Proosdijkoerier vertelt Joop Frankenhuizen over de op 15 december 1856 overleden Jacob Verdam, vanaf 1825 burgemeester van Mijdrecht. In een ander artikel, over het 'Register van aangiften voor de verveningen in Vinkeveen en Demmerik', dat wij voor-nemens zijn in ons maartnummer te plaatsen, wordt ten tijde van 1861 een andere Verdam genoemd, namelijk K. Verdam, de se-cretaris. Er is in de negentiende eeuw nog een 'regionaal bekende' Verdam, zie de illustratie hiernaast uit de Utrechtse provinciale en stads-courant van 13 januari 1841.

In de Proosdijkoerier van maart 2003 besteedde Joop aandacht aan deze Anthonie Verdam. Stef Veerhuis legt op dit moment de laatste hand aan een verhaal over burgemeester Iman Padmos. Die bijdrage zal in het komende maartnummer worden gepubliceerd.

Digitale nieuwsbrief

Wilt u - net als ruim duizend andere betrokkenen - goed op de hoogte blijven van onze activiteiten? Meld u dan eenvoudig aan door uw naam en e-mailadres in te vullen op de homepage van de website van de historische ver-eniging. U ontvangt dan regelmatig onze nieuwsbrief. Zie ook onze website: www.proosdijlanden.nl

Rectificatie

Van mevrouw Marijke Bras ontvingen we een reactie op het verhaal van Alex van Ankeren in het septembernum-mer: "Het oude schoolgebouw aan de Croonstadtlaan is voor 3400 gulden verkocht aan melkboer Cas Berger. Het pand van mevrouw Reurings, waar zij een kruidenierswinkel begon, was voorheen de kroeg van Kaatje Hak."

Oud Hoflandbewoner Bert Post reageerde op het verhaal over Hofland Noord in ons septembernummer. Doordat in het artikel gebruik is gemaakt van (door derden foutief aangeleverde) kadastrale gegevens, is de gedane bewering over de eerste bewoning onjuist. "De eerste bewoners van Hofland Noord kwamen niet op de Agaat, maar op de Smaragd nummer 2 in 1976. Dit is bevestigd door de verantwoordelijke instantie binnen onze gemeente: Bag-beheer (Basisregistraties Adressen en Gebouwen) - De Ronde Venen. De bevolkingsregistratie van de gemeente is wat dit aangaat zuiverder dan de kadastrale administratie omtrent eigendomsrechten, waarvan in het artikel ge-bruik gemaakt is. Ook de gemaakte opmerking over de eerste paal kent een andere lezing. Wethouder Brugmans sloeg eind juli 1976 officieel de eerste paal. Van dit moment hebben we nog filmbeelden in bezit. (dat overigens elders in de wijk eerder palen in de grond gingen voor de te bouwen huizen, kan, omdat hiervoor al eerder vergunning was afgegeven)." Waarvan akte.

In deze Proosdijkoerier

- 131 Herinneringen
- 133 Zwembaden in Uithoorn
- 138 Vinkeveen en Waverveen in 1933 [2]
- 143 Met hem begon alles: Jacob Verdam
- 148 De opmerkelijke geschiedenis van de families Treur en Verboom
- 154 Een Compilatie van Nieuwtjes en Weetjes uit Oma's tijd
- 156 De Wasscherijen aan de Plassen
- 160 Donkereind 24
- 163 Oorlogsherinneringen van een jong kind
- 164 Verenigingsnieuws

Zwembaden in Uithoorn

door Chris Woerden

Vanuit historisch oogpunt bekeken heeft Uithoorn nogal wat zwembaden versleten: het eerste openlucht zwembad in het Zijdelmeer (1922-1952) trok dertig jaar lang baders en zwemmers uit de wijde omgeving. Het water was toentertijd schoon, maar velen vonden zwemmen ongezond. Daarna volgde een zwembadloos tijdperk van negen jaar. Omdat men toen zwemmen juist gezond vond, werd er gezwommen in open water, ook al was dat vervuild... tijden veranderen! Het Burgemeester Kootbad, dat bezoekers uit de wijde omgeving trok, kwam slechts aan het vieren van het zilveren jubileum toe (1962-1987). In de tussentijd, dertien jaar lang, kon men zelfs zwemmen in een overdekt bad, Het Spetternest. Drie zwembaden in een tijdsbestek van zestig jaar en nu rest Uithoorn een klein commercieel zwembad 'De Otter' en een zwembad in de Amstelhof.

In 1915 vestigde zich spoorwegpersoneel in Uithoorn bij de opening van het remisestation aan de Haarlemmermeerspoorlijnen. Aan stokers, machinisten en ook aan andere handwerkslieden kon men zien dat ze gewerkt hadden. Vanuit het spoorwegpersoneel werd aangedrongen op de realisatie van een badhuis. Immers, de woningen uit die tijd hadden nog niet de beschikking over stromend (koud) water. Uithoorn was op 16 december 1910 aangesloten op het bovengrondse elektriciteitsnetwerk van de "NV Uithoornsche Electra" met een gelijkstroomcentrale aan de Burgemeester van Meetelenstraat. Pas op donderdag 4 augustus 1926 werd het op het waterleidingnet aangesloten. Het badhuis kwam er niet, omdat de spoorwegen niet wilden mee betalen aan deze voorziening. In 1921 schaarden gemeenteraadsleden zich achter een voorstel om te komen tot een nieuwe zweminrichting.

Raadslid Habets wilde hiermee tegemoet komen aan de bezwaren tegen een wijziging van de APV. Deze werd doorgevoerd opdat er niet meer gezwommen zou worden in water langs de openbare weg en binnen 150 meter van de bebouwde kom. Reden? Jongetjes zouden bij het zien van zoveel bloot onzedelijke of aanstootgevende taal roepen.

Op 1 juni 1922 werd de 'Zwem- en Badinrichting Het Zijdelmeer' opgericht, welke in de zomer van 1923 het bad in het Zijdelmeer in gebruik nam (achter Hotel Hengelsport aan het Zijdelveld). Twee jaar na de eerste plannen konden "dames en heeren" verkoeling zoeken - zij het gescheiden - in het open water. De Uithoornse bevolking zag een zwembad wel zitten en kocht obligaties waardoor de bouw kon starten. Theo Hogerwerf, een beroepsvisser uit Wilnis, was niet alleen eigenaar van Hotel Hengelsport, maar hij had ook een deel van het water in het Zijdelmeer weten te pachten. Hogerwerf en zijn dochter zouden toezicht houden op de zwemmers in het bad.

Hotel Hengelsport anno 1985. Aquarel Tom Pieck. Particulier bezit.

Het bestuur van het zwembad bestond uit zeven leden, waaronder de heer J. van Zwieten, directeur van de Rotterdamsche Bank. Andere namen die genoemd worden zijn de heren C. Rijneveld, C. Verkerk, dokter Geelen, B. Berkemeijer, A. Smit, G. Schuurman en de

1923 - Hotel Hengelsport en Zwembad Zijdelmeer. Coll. SOUDK

Jac. Kempen. De inrichting van het bad was eenvoudig: een paar binnenbanden, een boomstam om je drijvende te houden en... een schommel; attributen om je te vermaken als het baantjes trekken verveelt. Het bad ging eind mei open, omdat dan het water op een redelijke temperatuur was. In de tweede week van september werd het bad weer gesloten.

Het bestuur stak ook zelf de handen uit de mouwen bij de bouw en later bij het onderhoud. Freek Berkemeijer schreef daarover in de jaren zestig van de vorige eeuw het volgende: "Elk jaar diende het zwembad geschilderd te worden. Dat was voor het bestuur best een gezellige bezigheid en dat vond burgemeester Vos de Wael ook. Hij wilde ook weleens een dagje mee schilderen in plaats van de hele dag achter zijn bureau te zitten, maar mevrouw Vos de Wael vond dat beneden zijn waardigheid en was er op tegen dat haar man met

een oude broek ging staan schilderen. De burgemeester trok zich van haar bezwaren niets aan, haalde thuis een oude broek uit de voddenzak en verstopte die in het zwembad. Op de dag dat er geschilderd zou worden, vertrok hij pontificaal gekleed van huis en maakte zijn vrouw wijs dat hij de hele dag niet te bereiken was, omdat hij op bezoek ging bij de Commissaris van de Koningin. De heren die aan het schilderen waren, wisten niet wat zij zagen toen de burgemeester in zijn zwarte pak in het zwembad verscheen. Vos de Wael hing zijn ambtskostuum aan een houtje en was in zijn werkplunje spoedig aan het schilderen. Mevrouw Vos de Wael zal bij zijn thuiskomst wel aan hem gevraagd hebben of de kamer van de Commissaris in de carboli-neum gezet was."

De Nieuwe Rotterdamse Courant van 8 juli 1928 meldde: "Gisterochtend is te Uithoorn in de badinrich-

1923 - Hotel Hengelsport en Zwembad Zijdelmeer met op de achtergrond de r.k. kerk in de Schans. Coll. SOUDK

1923 - Zwembad Zijdelmeer geopend voor vrouwelijke zwemmers. Coll. SOUDK

ting Het Zijdelmeer het 16-jarig meisje Cornelia Verbrugge verdrongen. Niemand had bemerkt, dat het meisje nog te water was. Alle pogingen om de levensgeesten op te wekken waren vruchteloos."

De slag kwam extra hard aan, omdat Neeltje dienstbode was bij de heer J. van Zwieten, bestuurslid van de zwemvereniging. Op 10 oktober 1928 bepaalde de Raad dat voortaan alleen onder toezicht gezwommen mocht worden van een persoon van tenminste 17 jaar die de zwemkunst meester was. Uiteraard moesten hiervoor bewijzen geleverd worden en bracht dit extra kosten met zich mee voor het zwembadbestuur. Dat vroeg subsidie aan bij zowel de gemeente Uithoorn als Mijdrecht, omdat Amstelhoekers, waaronder de leerlingen van de Christelijk Nationale School, er zwemles kregen van een bevoegde badmeester. Dat was jarenlang de heer Kwint.

In 1932 werd het bad dat een streekfunctie vervulde uitgebreid naar ontwerp van Herman van der Zijden, gemeentearchitect. Er kwam een diep bad bij van 20 x 25 meter, een duiktoren en een springplank. Het ondiepe bad en kleuterbad waren er van gescheiden. Tevens kwamen er 31 kleedhokjes en op de hoeken twee schaphenhokken. Het geheel kostte 8.000 gulden, plm. € 3.360,00. De verversing van het water gebeurde op natuurlijke wijze. Met zo'n 250 bezoekers per dag was dat niet altijd voldoende. Het zwemmen geschiedde strikt volgens sekse: mannen en jongens hadden eigen zwemtijden, evenals de vrouwen en meisjes. Gemengd zwemmen was de duivel verzoeken. Het 'rooie' raadslid (en latere wethouder) Jan Duiker spande zich in om het gemengd zwemmen in Uithoorn mogelijk te maken. Hij diende keer op keer een voorstel in, maar hij haalde steeds bakzeil. Vanuit religieuze kringen was er fel verzet tegen deze

afkalking van waarden en normen. Pas toen er vanuit de landelijke overheid steun kwam voor het gemengd zwemmen keerde het tij. In 1940 werd het voorstel van Burgemeester en Wethouders inzake gemengd zwemmen door de Raad met 6 tegen 5 stemmen aangenomen! Het bleef echter beperkt tot de zondagmiddag, na de laatste heilige mis en kerkdienst. Het zorgde voor een toestroom van Amsterdamse hengelaars die nu hun gezin mee namen naar het Zijdelmeer. Vader ging vissen bij Hengelsport en moeder met kroost streek neer in het zwembad. Freek Berkemeijer kende nog een leuk verhaal over de Amsterdamse invasie op

1923 - Het Zijdelveld (Uithoornscheweg) met links achter Zwembad Zijdelmeer en Hotel Hengelsport. Coll. SOUDK

zondagmiddag. *"Mijn vrienden en ik waren er dan als de kippen bij, want je kon nog weleens lachen met die Mokumers. Op een zondag lag zo'n dikke moe uit de Jordaan lekker op haar rug in het zwembad te drijven, met - om met Wim Sonneveld te spreken - een flinke*

bos hout voor de deur. Wij waren met een bal aan het spelen en één van ons gooide verkeerd. Zo kwam de bal per abuis op de heuveltjes van de drijvende mevrouw terecht. Zij en haar familie dachten dat de gooier dit met opzet gedaan had. Wij kregen dus het hele vocabulaire van Jordaanse scheldwoorden over ons uitgestort, zowel uit het water als van de kant. Hoe onplezierig de mislukte worp voor die mevrouw geweest mag zijn, wij konden onze lach niet bedwingen. Om een pak slaag te ontlopen, hebben wij ons maar gauw aangekleed en zijn wij gaan zwemmen bij de Geniesluis tegenover het Fort a/d Drecht."

werden op twee schuiten geladen en naar Vinkeveen getransporteerd. Daar werd het weer opgebouwd in de Vinkeveense Plassen.

De Uithoornse bevolking moest tot 1962 weer zwemmen in de 'openbare wateren', zoals bij de Irenebrug in de Amstel. De brugwachter moet doodsangsten hebben uitgestaan als er van de brug gedoken werd in de buurt van een passerend schip. De 'geniesluis' in de buurt van het Fort was het trefpunt voor de Uithoornse jeugd vanwege het grote grasveld en de 'vriendelijke' begroeiing. Op zekere dag was een dekschuit met bier haar lading verloren. Naarmate men beter kon duiken werd er vrolijker en korter gezwommen. De bandjeszwemmers

Het zwembad in Vinkeveen aan de Prins Bernhardlaan

In de oorlog vorderden de Duitsers af ten toe het zwembad om de ingekwartierde soldaten te laten zwemmen. Na de oorlog werden houten onderdelen die als stookmateriaal ontvreemd waren hersteld en werd het bad uitgebaggerd. In 1948 ging het weer open voor publiek. Vanaf begin mei tot en met half september werd in schoolverband eenmaal per week 45 minuten gezwommen; Uithoorn betaalde in 1952 nog f. 200,- subsidie voor het schoolzwemmen en Mijdrecht legde f. 50,- voor dit doel bij. Toch was het einde van dit openluchtbad nabij, getuige het schrijven van de Inspecteur van Volksgezondheid d.d. 11 juni 1953. Het water was vervuild door opdwarrelend veen en de aanwezigheid van feces. Bovendien was er achterstallig onderhoud en was de duiktoren niet stabiel. Het Bestuur van 'Het Zijdelmeer' besloot na overleg met de huisartsen en de Inspectie het zwembad onmiddellijk te sluiten; de bruikbare restanten

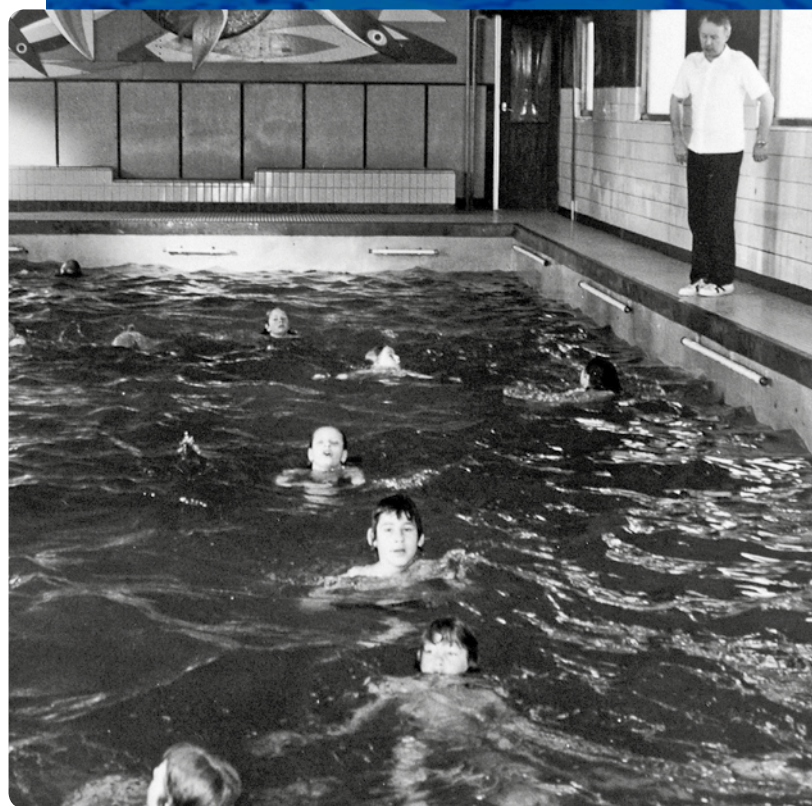
zwommen wat verder richting Vrouwenakker. Onder het toezien van vader werd een opening in het riet gezocht, terwijl moeder een groot kleed neerlegde en zich met brood en melk installeerde op een strategische positie. Ondertussen hesen de kinderen zich in hun gebreide badkostuums. Al naar gelang de graad van hun schaamtegevoel gebeurde dat in de struiken of onhandig achter een handdoek. Dat laatste eiste een speciale techniek op het hobbelige veld met vele ogen op je gericht; de enige die niet keek, was de handdoekophouder, want die zag mooie dingen in de lucht. De binnenbandjes werden opgepompt en om je lijf gedraaid, want dan schoot je er niet uit. Na enig klauterwerk over de stenen langs de oever liet je je voorzichtig in het water glijden, dapper roepend: "Lekker water, joh." Griezelijk was het wel al die enge glibberige dingen langs je benen. Sommigen vertelden dat het levensgrote vissen of ratten waren. Onder het

1978 - Het Burgemeester Kootbad; nu staat er de garage van Connexion.
Coll. SOUDK

wakend oog van vader en het angstige van moeder voelde je je een hele Piet, behalve als je een lekke band kreeg. Bij het passeren van een grote, hakkepuffende schuit moest je uit de zuiging blijven. De Amstel vervuilde en zelfs kadavers werden gesignaleerd. De kans was groot dat men de ziekte van Weil opliep. Op warme zomerdagen werd verkoeling gezocht in het Amsterdamse Bos (Bosplan), waar een spartelvijver was aangelegd voor het grut en een diep natuurbad voor de echte zwemmers. Het zag er vaak zwart van de mensen en je moest bijna letterlijk over de hoofden lopen om bij het water te komen. Door de week en in de vakanties kon je in Aalsmeer bij de watertoren in zwembad de VIBA zwemmen. Gelukkig organiseerde de 'Actie Jeugd van de Straat' tussen 1955 en 1962 in de zomervakantie een aantal busreizen naar zwembaden. Velsierend, waar je bovendien kon kanovaren, was een geliefd reisdoel. ■

Literatuur

- Een zwembad voor de hele streek, Chr. Woerden, DLB 1988 nr. 2
- 60 jaar zwembaden, D. van Wees, DLB 1983 nr. 2

Boven:
1978 - Het diepe bassin van het Spetternest met instructeur Henk de Koning.
Coll. SOUDK

Links:
1982 - Zwemboot "Het Spetternest" wordt weggevoerd.
Foto: Peter Schat.
Coll. SOUDK

Vinkeveen en Waverveen in 1933 [2]

door Fons Compier

In de eerste aflevering kwam een niet-alledaagse krachtmeting aan de orde, namelijk een schaatswedstrijd voor behoeftigen. Daar was de doelgroep kennelijk groot genoeg voor, in 1933. Eigenlijk was daarmee al de toon gezet voor de tweede aflevering: 1933 was in alle opzichten een crisisjaar. Niet exclusief in Vinkeveen & Waverveen (V&W), maar wereldwijd. In V&W echter kwamen de gevolgen van die crisis zo mogelijk nog harder aan dan elders. Deze aflevering - en ook de volgende - gaat over het waarom en hoe. Maar eerst enige nadere informatie over de extra zwaar getroffen gemeente.

GROOTTE VAN DE GEMEENTE V&W IN 1933

Deze gemeente had volgens de 1933-gids te maken gehad de volgende bevolkingsverloop: (1.1.)1900: 3.717; 1910: 3.961; 1920: 4.238; 1930: 4.369; (1.1.)1933: 4.404. Laatstgenoemd aantal zegt op zich niet veel, vandaar een vergelijking met de gemeenten Mijdrecht (1.1.1935): 4.715 en Wilnis (1.1.1935): 2.458.

Altijd interessant te weten welke religieuze stromingen er zo'n 85 jaar geleden in V&W werden aangehangen. Complicatie daarbij: die verscheidenheid wordt enkel officieel in het kader van een volkstelling geïventariseerd. Dus slechts om de zoveel jaar. Maar er is bruikbaar cijfermateriaal voorhanden vanwege de volkstelling van 1930: rooms-katholiek: 2.451; Nederlands-hervormd:

1.475; gereformeerd: 363; evangelisch-luthers: 6; christelijk-gereformeerd: 2; doopsgezind: 1; andere richtingen: 23; Niet tot een kerkgenootschap behorend: 33. Het totaal van deze cijfers wijst uit V&W ten tijde van de volkstelling van 1930 4.354 inwoners telde. Dat is in lijn met de 4.404 per 1.1.1933.

Dat aantal was woonachtig in een gebied van 3.712,40 ha. Ook dat aantal zegt op zich weinig en daarom een vergelijking met de huidige gemeente De Ronde Venen. Deze telt per 30 april 2017 42.969 inwoners⁽¹⁾ en heeft een oppervlakte van 116,98 km². Er gaan 100 hectare in 1 km² dus dan moeten we de 3.712,40 ha. als 37,12 km² met 116,98 km² vergelijken. Dat komt neer op 31,7% van het gebied van de gemeente De Ronde Venen van 2017.

De VAMI-kalender is niet zomaar vermeld. Eigenlijk hadden we die een jaar eerder moet opnemen: het kalenderjaar 1933 stemt namelijk volledig overeen met

dat van 2017. Daarnaast vermeldt de kalender een tweetal prijzen voor luxe-artikelen. Laten we deze prijzen verderop in het artikel eens vergelijken met het uurloon van V.O.B.I.-betonarbeiders...

DE ECONOMISCHE SITUATIE

De gemeente liet daarover in de Gids voor 1933 het volgende optekenen: "De voornaamste bronnen van volkswelvaart vormen in onze gemeente de veeteelt, tuinbouw, verveening en pluimveehouderij". In de toelichting daarop blijkt het woord (volks)welvaart niet zo'n treffende keuze: met al die bronnen was het ronduit zorgelijk gesteld. De redacteur had met méér recht over 'volksarmoede' kunnen spreken. Vanaf 1931 begon ook in ons

KALENDER 1933

VAMI'S SPECIALE ARTIKELN

- YOGHURT
- HAVERMOUTPAD
- KINDERKARNEMELK
- BABYVOEDSEL
- KAAS PER POND
- ADVOCaat LIMONADE

VAMI ROOMS IN DIVERSE SMAKEN

PER 1/4 CUP FL. 1.25
PER 1/2 CUP FL. 0.75
(VANILLE, MOCCA, VRUCHTEN)

VOOR KINDERFEESTJES OOK KLEINE BEKERS EN STUKJES

TELEFOON 46681

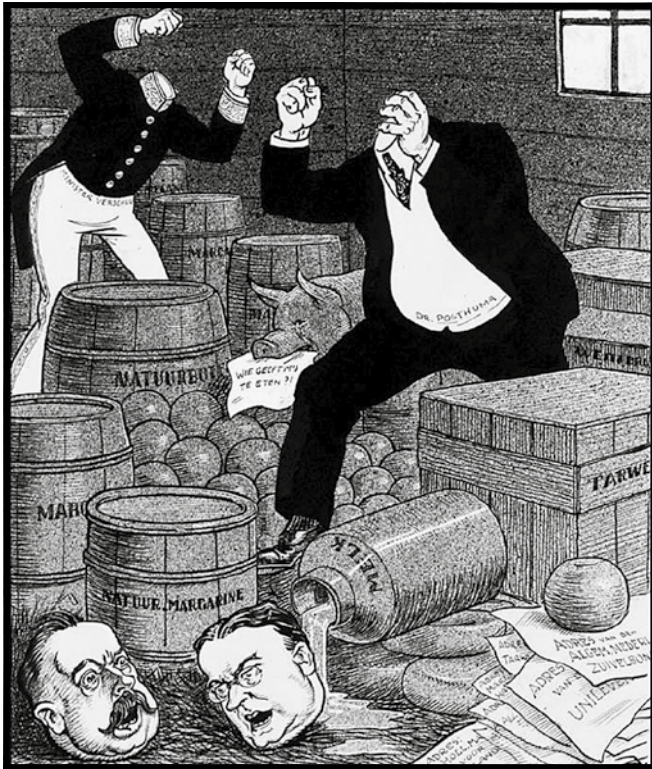
BY ONZE BEZORGERS VERKRUUGBAAR

JULI   **AUGUSTUS**

SEPTEMBER   **OCTOBER**

NOVEMBER   **DECEMBER**

Twee heren die het hoofd kwijt raakten⁽²⁾

land de crisis merkbaar te worden. De werkloosheid verdubbelde dat jaar en de economische groei boog om in een daling van vijf procent. Als gevolg van de stijgende werkloosheid - 15 procent van de beroepsbevolking zat zonder betaald werk - sloeg ook de armoede toe. Twee jaar later, in 1933, ging het met name dramatisch slecht met de land- en tuinbouw, zeker ook in Vinkeveen en Waverveen. Door het grotendeels wegvallen van de export en de afnemende binnenlandse vraag zat er voor Vinkeveense veilingklok in jaren zoals 1933 te vaak niets anders op dan tuinbouwproducten door te draaien.

Door de ineenstorting van de internationale agrarische markt was de Nederlandse regering reeds in 1930/1931 gedwongen maatregelen te nemen ter ondersteuning van de noodlijdende agrarische sector. In 1933 trad de Landbouwcrisiswet in werking. Uiteindelijk geen dode letter, deze wetgeving: tussen 1933 en 1936 werd er jaarlijks bijna fl. 200 miljoen aan steun uitgekeerd, op een agrarisch inkomen van fl. 400 à fl. 500 miljoen en een totale rijksbegroting van fl. 800 miljoen. Desondanks bleef voor de meeste boeren en bijna alle tuinders in Vinkeveen & Waverveen de kostprijs van hun producten hoger dan de opbrengst + steun. De sterk op export leunende land- en tuinbouwsector raakte in de beginjaren '30 een flink deel van haar omzet kwijt. Vooral de vele kleine bedrijven met hun naar verhouding hoge arbeidsbezetting konden zich geen

voldoende inkomen meer verwerven. V&W telde veel van dergelijke kleine(re) bedrijven.

Hiermee is de vraag al voor een deel beantwoord waarom de boeren en tuinders in V&W door de crisis extra hard werden geraakt. Dat had daarnaast ook te maken met:

'ONVOLDENDE VET OP DE BOTTEN'

Dat gold niet zozeer voor de veehouders in het dorp Vinkeveen: zij wisten rond 1933 een aantal slechte jaren wel te overleven. Het aantal faillissementen binnen deze categorie bleef minimaal. In Groot-Mijdrecht ontstond er vanaf 1933 een volstrekt andere situatie: de meeste agrariërs hadden weinig achter de hand en notaris Van der Heijden was er nog weleens mee bezig: met gedwongen verkopen en boelhuizen in de jaren '30 in de Waverveense kontreien. Echter niet in 1933, maar dat had zeker geen positieve oorzaak: er heerste mond- en klauwzeer. Begin 1933 bedroeg het aantal besmette boerderijen 16, waarvan 15 in Waverveen. Dat de Waverveense landbouwers in de jaren '30 eerder en dieper in de problemen geraakten dan elders, had te maken met naar verhouding (veel) lagere opbrengsten en hogere polderlasten. Die onvoordelige situatie was ook al in de jaren '20 aan de orde. Tot overmaat van ramp kwam er vanaf 1921-1922 goedkope boter uit Australië en Nieuw-Zeeland op de wereldmarkt beschikbaar. Die lagere opbrengsten en hogere kosten waren niet de enige nadelige factoren: Door uitbreiding van overzeese akkerbouwgebieden in bijvoorbeeld Canada en de Verenigde Staten kwam er vanaf 1921-1922 goedkoop graan beschikbaar. Het gevolg was een aanzienlijke prijsdaling van agrarische producten op de wereldmarkt in de jaren '20.

WAVERVEENSE TOESTANDEN

Al met al is er heel wat geschreven over de totstandkoming van de polder Groot-Mijdrecht. De oplevering i.c. het aangerichte resultaat werd door Provinciale Staten van Utrecht als een janboel gekwalificeerd. Dr. F.H. de Bruijne heeft de 'kommer en kwel' in zijn

Wie alle bijzonderheden wil weten van

DE RONDE VENEN

koopt het ruim 200 pag. dikke boek van Dr. de Bruyne. Een werk vol met wetenswaardigheden over Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen, met vele kaarten, grafieken, foto's, enz. Prijs ingenaaid f 3.50.

Boekhandel VERWEIJ, - Mijdrecht.

proefschrift van 1939 optimaal weergegeven. In zijn sociaalgeografische studie wordt duidelijk gemaakt dat de eerste grondeigenaren in Groot-Mijdrecht (veel) te veel voor hun letterlijk gekwelde percelen hebben betaald. In 1879 moest men fl. 1.485,00 per ha. neertellen, tien jaar later deed een hectare nog geen fl. 150,00. De volgende generaties van eigenaren profiteerden weliswaar van dramatisch afgewaardeerde grondprijzen, maar dat voordeel werd ruimschoots tenietgedaan door:

SLECHT LAND EN HOGE POLDERLASTEN

De veedichtheid is een bruikbare indicatie voor de kwaliteit van weiland. Dr. de Bruijne toont in zijn studie aan dat deze in bijvoorbeeld de Derde Bedijking (Mijdrecht) aanzienlijk hoger was dan in het Groot-Mijdrecht gebied. Wat daarentegen in Groot-Mijdrecht veel hoger was: de polderbelasting c.q. de polderlasten. Dankzij de lage steenkoolprijzen hief 'Groot-Mijdrecht' in 1935

fl. 25,00 per ha. In 1935 hoefde er in Groot Wilnis-Vinkeveen slechts fl. 5,50 betaald te worden. Het relatief slechte grasland vroeg als het ware om kunstmest. Dr. de Bruijne kwam tot de conclusie, dat er in de Ronde Venen niet veel en bovendien steeds minder kunstmest werd gebruikt. De aankoop daarvan betekende een investering en dat veehouders had daar te weinig ruimte toe. Daarnaast had het gebruik van kunstmest een ongunstige reputatie: dat had - wist men - de landbouwcrisis van 1878-1895 versterkt. Nog méér boeren en boerenknechts werden door de resultaten van de bemesting overbodig en trokken naar de steden, om zich aldaar aan te sluiten bij het leger van fabrieksarbeiders. Of dat van werklozen. Over 'aansluiten' gesproken, de agrariërs in V&W werden begin jaren '30 meermaals opgeroepen hun groepsbelang beter te gaan verdedigen door zich te verenigen in bonden. Vooralsnog zonder veel resultaat. Was dat maar zo gebleven: enkele jaren nadien slaagde er iemand wél in om naar verhouding veel V&W'ers in een bond te verenigen: Anton Mussert...

Digitale Krantenarchief - RHC Rijnstreek en
Woerdsch Weekblad 1925-1940 | 1933 | 24 januari 1933 | pagina 4

GROOTE VERGADERING

te Vinkeveen

op **Donderdag 28 Jan. a.s.**
Aanvang 's avonds 7 uur.
in Hotel M. A. v. ZUILEN.
,(Heul).

Spreker: de Heer
J. DE LANGE,
Hoofdbest. lid en propagandist van den Drentschen Boerenbond.

Onderwerp:
„Platteland ontwaakt. Vereenigt U in de boerenbonden“. (Adviseur de Landbouweconoom SMID.)
Niemand verzuime deze belangrijke vergadering bij te wonen.

Het Comité van Actie.

AKKERBOUW

De akkerbouw stelde in de jaren '30 niet zoveel voor. In 1937 telde V&W 161 ha. aan akkerland, waarvan 157 ha. in Groot-Mijdrecht, i.c. in Waverveen. In de dissertatie van Dr. de Bruijne wordt duidelijk gemaakt dat de akkerbouw tussen 1930-1935 in de Ronde Venen aanzienlijk minder opbracht dan in de Haarlemmermeer. Bovendien was de zure humusrijke Rondeveense grond voor menig gewas minder geschikt. Zoals bijvoorbeeld voor witlofteelt (i.c. de pennen). Vinkeveense witlofkwekers betrokken de benodigde wortels c.q. pennen van telers uit de Legmeer, Haarlemmermeer en van Goeree-Overflakkee. Aldaar werden de minuscule witlofzaadjes eind mei gezaaid. In november kon het gewas als witlofpennen worden gerooid en gekist en in scheepsladingen naar de Vinkeveense 'witloftrekkers' worden vervoerd.

Daarmee zijn we aanbeland bij de:

TUINBOUW

Soms kan een simpele statistiek een ontwikkeling duidelijker en beknopter aangeven dan een fikse lap toelichtende tekst. De dramatische neergang vanaf 1929 tot en met 1933 spreekt boekdelen: een omzetvermindering in vijf jaar van 54%, dus een ruime halvering. 1933 was het eerste jaar waarin sprake was van de bij 'De economische situatie' genoemde steun, in dat geval van fl. 20.000,-.

Statistiek

Veilingomzetten in guldens, gedurende 25 jaren:

Jaartallen	Aantal veilingen	Omzet	Steun
1917	53	264.000,-	
1918	72	585.000,-	
1919	73	252.000,-	
1920	78	162.000,-	
1921	83	218.000,-	
1922	76	139.000,-	
1923	96	151.000,-	
1924	88	178.000,-	
1925	90	205.000,-	
1926	102	158.000,-	
1927	110	167.000,-	
1928	114	235.000,-	
1929	108	198.000,-	
1930	102	146.000,-	
1931	92	139.000,-	
1932	100	129.000,-	
1933	111	127.000,-	20.000,-
1934	125	161.000,-	15.000,-
1935	121	123.000,-	43.000,-
1936	140	141.000,-	40.000,-
1937	151	150.000,-	24.000,-
1938	153	158.000,-	21.000,-
1939	152	158.000,-	32.000,-
1940	139	209.000,-	11.000,-
1941	125	413.000,-	2.000,-
	Totaal	4.966.000,-	208.000,-

VEENDERIJ

1932 vormde daarvoor een regelrecht rampjaar. Er werd volgens de Gids zeer weinig turf verscheept en dan ook nog tegen zeer lage prijzen. In 1932 werd de turf vaak met verlies verkocht. In de Gids vroeg men zich af wat 1933 zou brengen. Een vraag, die moeilijk te beantwoorden blijkt. Maar wel een belangrijke vraag: in 1932 vond immers een belangrijke groep van 170 arbeiders werk in het veenderijbedrijf. Daarbij nadrukkelijk de aantekening, dat het hier om seizoenswerk ging: in ieder geval in de wintermaanden was er voor de veenarbeiders geen werk in de veenderij. Het Woerdensch weekblad publiceerde op 4 februari 1933 de volgende gegevens omtrent het aantal werkloze arbeiders.

INDUSTRIE

Deze mocht van de Gids eigenlijk geen naam hebben, terwijl er toch twee benamingen voor werden geïntroduceerd, de Groot-Industrie en de Klein-Industrie.

De Groot-Industrie werd enkel ter sprake gebracht om aan te geven dat deze in V&W niet aanwezig was. En wat de Klein-Industrie aangaat, beperkte de Gids zich tot de 'V.O.B.I.' (Vinkeveense Onderlinge Beton Industrie, opgericht 1925 om veenarbeiders aan werkgelegenheid te helpen buiten het turfseizoen). Er werd o.a. geen tekst besteed aan de in 1933 opgerichte Vinkeveense Mineraalwaterfabriek 'De Onderneming' van de firma De Kruijf & Van Eijk.

De V.O.B.I. N.V. had het in 1932 stukken minder gedaan dan in voorgaande jaren en er werd dan ook geen dividend uitgekeerd, rond 1933 niets bijzonders. Naar Vinkeveense maatstaven geen onbeduidende werkgever, deze V.O.B.I., met soms wel 40 man in dienst. In 1933 en de daaropvolgende crisisjaren slaagde de V.O.B.I. erin aan het werk te blijven, maar vraag niet op welke manier. In 1936 bijvoorbeeld werden de betonarbeiders van de V.O.B.I. ervan beticht in Amsterdam voor minder te werken dan het minimum-uurloon van 40 ct., zoals dat in een sociaal akkoord was overeengekomen. Minder dan 40 cent per uur ... Gerelateerd aan de VAMI-kalender zou je dus als betonarbeider minstens drie uur bij de V.O.B.I. moeten werken voor een kom roomijs...

FINANCIËLE TOESTAND

De Gids was daar onomwonden over: "de gemeente V&W behoort momenteel tot de noodlijdende gemeenten en is dus wat de financiën betreft, van het Rijk afhankelijk." Aangevoerde hoofdoorzaken: grote uitgaven vanwege de werkloosheid en armenzorg en verminderde belastingopbrengst. Die zelfbenoemde 'grote uitgaven' aan armenzorg hadden weinig van doen met besef van verantwoordelijkheid en van betrachte ruimhartigheid: de Gemeente probeerde

de zorg voor de dringend hulpbehoevende in eerste aanleg zoveel mogelijk af te schuiven op de Kerken en charitatieve instellingen. Relatief veel rooms-katholieke inwoners bleken hulpbe-

hoefstig en om het met de nodige ledematen te zeggen: "het armbestuur van de r.-k. parochie had er de handen vol aan."

Woerdensch Weekblad 1925-1940 | 1933 | 4 februari 1933 |
Vinkeveen. Aantal werkloze arbeiders op 28 Januari 1933. 32 veenarbeiders, 23 landwerkers, 1 tuinbouwarbeider, 48 los arbeiders, 2 heiers, 13 grondwerkers, 6 betonarbeiders, 5 timmerlieden, 1 metselaar, 2 opperlieden, 7 schilders, 4 scheepsmakers, 1 fabrieksarbeider, 1 wegwerker, totaal 146.

Teneinde het Rijk tot steun te bewegen ging de gemeente over tot maximale verhoging van Gemeentelijke heffingen, de zogenaamde opcenten. Die verhoging was een steunvoorwaarde. Met name het huisdier hond werd aangemerkt als een uit te diepen bron van inkomsten: in 1933 steeg de - zeg maar - kwispeltax tot fl. 6,00. Toen kon zo iets nog; in 2017 zou je met een vijftig procent verhoging kansloos geduvel krijgen met Economische Zaken.

Een gelijkaardig geduvel met de redactie wacht mij, wanneer de rest van het 1933-verhaal niet wordt door-geschoven naar een volgend artikel over Vinkeveen en Waverveen in 1933. Het onderwerp "Vinkeveen in 1933" is beslist de moeite waard om nog wat nader belicht te worden. Alleen al vanwege de impact van de crisis.

Daarbij een verwijzing naar een uitspraak van mijn leraar Nederlands van 55 jaar geleden, de latere literatuurcriticus Kees Fens (1929-2008): "Het is voor mij altijd wonderlijk dat in 1940, toen de Duitsers hier

binnenvielen, niet veel meer mensen zijn overgelopen, gezien de ontzettende toestanden in de jaren dertig. Die jaren zijn, vind ik, nooit goed beschreven. De veranderingen die de mensen hebben moeten ondergaan, mijn ouders ook, hebben een ongelooflijke indruk gemaakt [...] Die hele dreiging, dat je geen werk had, dat je ontslagen werd, dat blijft je in feite, mijn generatie, achtervolgen." ■

Geraadpleegde literatuur:

- Dr. F.H. de Bruijne: DE RONDE VENEN Een sociaal-geographische studie van een gedeelte van het Hollandsch - Utrechtsch weidelandschap;
- Klaas Jansma; Meindert Schroor (red.): Tweehonderd jaar geschiedenis van de Nederlandse landbouw (1987);
- J.J. Woltjer: Recent verleden: de geschiedenis van Nederland in de twintigste eeuw;
- Rob Hartmans: Het onwankelbare dogma van de gouden standaard, Historisch Nieuwsblad 6/2013;
- S. van den Bergh: Kunstmest: Agrarische en rurale ontwikkelingen tussen 1850 en 1990;
- L.G.J. Rouwenhorst: Vinkeveen - van Demmerik tot Waverveen: hoofdstuk 16: De jaren dertig etc.

Noten:

- (1) Ontleend aan Wikipedia
- (2) "Landbouwcrisis en zenuwcrisis - Twee heeren, die het hoofd kwijt raakten!". Spotprent door L.J. Jordaan, vervaardigd op 28-05-1932. De afgebeelde, letterlijk rollebollende heren, zijn de minister T.J. Verschuur (Economische zaken en arbeid), die de Landbouwcrisiswet in 1933 ingevoerd kreeg en de voorzitter van het Landbouwcrisiscomité F.E. Posthuma, die eerder (tijdens W.O. 1) minister was geweest van Landbouw, Nijverheid en Handel. Het varken heeft de tekst 'wie geeft mij te eten?' in de bek.

BELANGRIJKE DATA

10 december	11.00 uur	Kerstmarkt	De Hoef
11 december	20.00 uur	Workshop Wiewaswie Genealogie	Croonstadtlaan
in 2018:			
5 februari	20.00 uur	Workshop Aldfaer Genealogie	Croonstadtlaan
5 maart	14.00 uur	Inloopmiddag Genealogie	Croonstadtlaan
13 maart	20.00 uur	Lezing Derk Boswijk	Croonstadtlaan
17 april	20.00 uur	Algemene Ledenvergadering	Croonstadtlaan

Met hem begon alles: Jacob Verdam

door Joop Frankenhuizen

GEEN DOODVONNISSEN MEER IN MIJDRECHT

Al op jonge leeftijd wordt Jacob Verdam geconfronteerd met de politiek. In 1795 komt Mijdrecht in opstand tegen de gevestigde orde. De plaatselijke bestuurders worden verjaagd en de inwoners kiezen een eigen gemeentebestuur. Het zijn de rumoerige jaren van de Bataafse omwenteling waarin hij opvalt als subsecretaris van het gerecht.

Nauwgezet en in een keurig handschrift beschrijft hij de vaak rumoerige volksvergaderingen. In februari 1798, wordt hij aangesteld als secretaris van het nieuw opgerichte 'comitée tot de criminele justitie', dat onder leiding van de officier van justitie Joshua Ottens, in Mijdrecht recht gaat spreken. Niets in de dorpen Mijdrecht en Wilnis blijft nog geheim voor Jacob Verdam. Het einde van de hoge rechtspraak en

daarmee het weghalen van de galg in Mijdrecht is echter in aantocht. In maart 1798 besluit het intermediair administratief bestuur van het voormalige gewest Utrecht "de uitoefening van de jurisdictie door de zoogenaamde hooge heerlijkheid in dit voormalige gewest te vernietigen en dezelve aan den Hove (Utrecht) te demanderen". Kortom in Mijdrecht worden geen doodvonnis meer uitgesproken en uitgevoerd.

Het gemaal Petronella, Amstelkade 121 te Amstelhoek is een poldergemaal uit 1855. Het pompt het teveel aan regenwater uit de polder 'Eerste Bedijking der Mijdrechtse Droogmakerij' (NAP -5,8 m). Het water gaat vanuit de polder naar de Amstel (NAP -0,4 m). Eerst was het een stoomgemaal. In 1913 verving een dieselmotor de stoommachine. Nu wordt de centrifugaal-pomp aangedreven door een elektromotor. Het gemaal is een gemeentelijk monument en wordt op afstand bestuurd. (foto van de Utrechtse Stichting van INdustrieel Erfgoed (USINE))

Zijn laatste verslag als secretaris van het gerecht Mijdrecht dateert van april 1798. Hij meldt daarin dat het provisioneel (tijdelijk) bestuur van Mijdrecht is ontbonden en vernietigd "als plaats maakende voor een door hen lieden te dien einde benoemd gemeentebestuur". Een historisch schrijven, waarmee hij in feite de geboorte van de gemeente Mijdrecht bekend maakt.

DE PROVINCIE WEET HET ALTIJD BETER

Sinds zijn aantreden als secretaris van het gerecht Mijdrecht is Jacob Verdam betrokken bij de droogmakerijen. Hij valt vooral op door zijn houding tijdens

het droogmaken van de polder de Eerste Bedijking (dat is de polder ten noorden van de N201 waar nu o.a. de Tienboerenweg doorheen loopt). Wegens geldgebrek kunnen en willen de ingelanden niet meedoen met het droogmaken. De droogmakerij komt dan in handen van de provincie Utrecht. Maar de bestuurders daar weten weinig van droogmakerijen en schuiven het beheer naar de schout van Mijdrecht en vijf directeuren. Jacob Verdam is secretaris van het zestal. Namens de ingelanden vormen zij dan de geheel zelfstandige directie van de 1e bedijking en worden zelfs bekleed met openbaar gezag. Omdat de verveningen doorgaan totdat de ringdijk is gesloten, krijgen zij ook de veenderij te beheren en dat legt ze geen windeieren. De sluiting van de ringdijk om de polder is rond 1791. Het droogmalen van de Eerste Bedijking kan beginnen.

In augustus 1797 krijgt Jacob Verdam er functioneel mee te maken. De ingezette stoommachine in de 1e bedijking is technisch slecht, waardoor het boven water gekomen land weer snel onder loopt. Het comité tot zaken van de Mijdrechtse droogmakerij wil in plaats van die 'vuurmachine' weer watermolens inschakelen en legt de beslissing daarover in handen van de volksvergadering. Het gevolg is knetterende ruzie met de provincie. Het provinciaal bestuur laat weten dat een volksvergadering daarover niet kan beslissen. Het volk mist nu eenmaal de kennis. Een maand later komt het onderwerp weer aan de orde. Het verweer van het volk van Mijdrecht is dat ze door de provincie nooit echt zijn geïnformeerd over de gang van zaken. Had men watermolens gehouden, dan had de droogmaking binnen twee jaar voltooid kunnen zijn en wel voor minder dan honderdduizend gulden. Nu met de nieuwe machine van de provincie en zijn vele gebreken is dat vijf keer zo veel geworden.

PROVINCIALE 'HEERSCHZUCHT'

Jacob Verdam heeft voor de houding van de provincie Utrecht geen goed woord over. "Heerschzucht en geldverspilling, zonder dat het volk daarover kan beslissen", schrijft hij. Al snel worden, naast het kreupele stoomgemaal, vier vijzel- en vier schepadmolens ingezet. Maar het blijft dweilen met de kraan open. Keer op keer staat de Mijdrechtse Zuwe (nu de N201) onder water en moet de gemeente Mijdrecht handenvol geld uitgeven om de weg te repareren om de verbinding met Uithoorn in stand te houden. Keer op keer ook dringt Jacob Verdam er bij de provincie op aan iets aan de watermolens te doen, maar de reactie op de Mijdrechtse klaagzangen blijft lauw. Het is niet

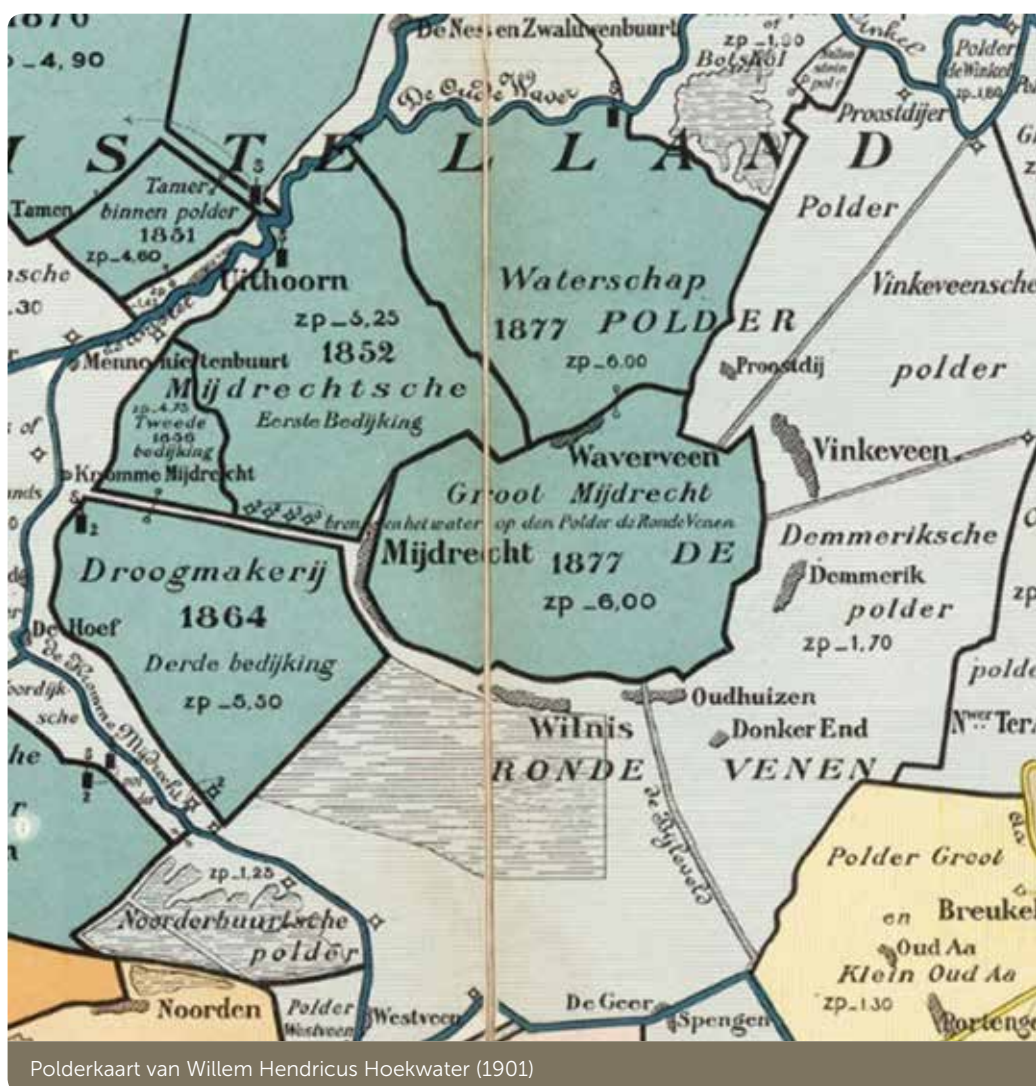
de eerste keer en zal ook niet de laatste keer zijn dat de provincie Utrecht weinig aandacht heeft voor dat dorp in die afgelegen noordwesthoek. In 1817 brandt het machinegebouw af. De polder is dan voor tweederde deel drooggemalen.

Het gemaal wordt herbouwd, maar blijkt te veel brandstof te gebruiken. In 1830 is het geduld op. Het gemaal wordt afgebroken en deels verkocht. Het droogmalen gaat door, maar aanvullende maatregelen zijn onafwendbaar. In 1836 roept Koning Willem I een commissie bijeen om te zorgen voor die maatregelen. Daarin zit ook Jacob Verdam. Het gevolg is dat in 1838 het Rijk ingrijpt en met het inzetten van schepradmolens de provincie het nakijken geeft. Dan gaat het snel. In 1845 is de polder gedeeltelijk droog en worden de eerste percelen land verhuurd. Het op de hiernaast afgebeelde kaart vermelde jaartal 1852 betreft de uiteindelijke verkoop van de droogmakerijen. Wegens zijn vele verdiensten wordt Jacob Verdam kort daarop door Z.M. de koning benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandsche Leeuw.

DE STAATSSCHULD GAAT KNELLEN

In 1806 wordt koning Lodewijk Napoleon ingehuldigd en blijken de eerder weggejaagde lokale bestuurders het pluche van hun zetels weer te hebben bezet. Vier jaar later is Nederland zelfs een deel van Frankrijk geworden en wordt gemeentesecretaris Verdam gedwongen zijn verslagen in de Franse taal te schrijven. De inlijving duurt maar kort. Frankrijk is niet echt geïnteresseerd in die eigenwijze Hollanders, alleen hun centen zijn belangrijk en die hebben zij inmiddels binnen. In 1811 wordt Verdam geconfronteerd met de gevolgen van de Franse bezetting. De tiërcering van de staatsschuld wordt afgekondigd. In één klap wordt de uit te betalen rente op staatsobligaties door het Rijk tot eenderde teruggebracht. Het Rijk heeft chronisch geldgebrek en rentebetalingen aan geldschieters vormen op dat moment de helft van de rijksbegroting. Probleem daarbij is dat de Mijdrechtse veenderij een voornamelijk geldschieter is. Ruim vierhonderdduizend guldens zijn in de loop der jaren door de veenlieden als waarborgpenningen

in staatsobligaties belegd om uit de inleg straks de droogmakerijen en uit de renten de dorps- en polderlasten te kunnen betalen. De tiërcering zet echter alles op zijn kop. Forse bezuinigingen zijn het gevolg

en Jacob Verdam ziet zijn traktement als gemeentesecretaris naar beneden bijgesteld. Ondanks de bezuinigingen gaat het 'turven' onverminderd door. Steeds meer land wordt water en steeds meer land gaat over in andere handen. De handel in turf is anno 1811 nog steeds big business.

OOK HARDE MAATREGELEN

In 1814 komt koning Willem I aan de macht en met hem begint voor Verdam een periode van grote maatschappelijke veranderingen. Nederland wordt op Franse leest geschoeid. Als gemeentesecretaris krijgt hij de ene na de andere ordonnantie onder ogen en publiceert bijna aan de lopende band verordeningen. Sommige tonen daarin een beeld van de toenmalige Mijdrechtse gemeenschap. Zo laat hij in april 1818

weten: "Door den assessor (wethouder) Adrianus Verdam (zijn broer) is te kennen gegeven dat diverse klagten bij hem zijn ingekomen omtrent de veiligheid der weg veroorzaakt door het loslopen van groote kwaadaardige honden, hebbende hij zelve ooggetuige geweest dat zulke honden de menschen op de weg hebben aangevallen. Waarom hij proponeerde hier in door gepaste maatregelen dadelijk te voorzien. En is na deliberatie goedgevonden en tot dat bij het te ontwerpen reglement van politie in nader zal zijn voorzien, het loslopen van alle groote honden te verbieden op poene (straf) dat denzelven dadelijk zullen worden doodgeslagen waar toe den veldwagter en justitiedienaar werden ontboden en gelast. Zullende de secretaris hier van dadelijk eene gepaste publicatie uitvaardigen."

MIJDRECHTS EERSTE BURGEMEESTER

In november 1820 overlijdt Mijdrechts schout en gadermeester H. A. van Doorn van Noord-Scharwoude. Gedeputeerde Staten van Utrecht staan toe dat Jacob Verdam diens functie tijdelijk waarneemt. In december wordt hij bij Koninklijk Besluit officieel benoemd tot schout van Mijdrecht. Daarnaast blijft hij gemeentesecretaris. 1821 wordt een zwaar jaar. Het jaar begint met de vaststelling dat de invoering van het metrieke stelsel stagneert. In Mijdrecht wordt de meter nog steeds als el aangeduid, de centimeter als duim, de millimeter als streep en de hectare als bunder. Hij schrijft: "De gehechtheid aan het oude stelsel voorkomt niet dat er hier en daar oogluikend nog gebruik van gemaakt wordt". Ook laat hij weten dat honden op straat aangelijnd moeten zijn. In januari 1823 schrijft hij: "Bedelaars worden gearresteerd. Gebrekkigen en tot landarbeid ongeschikten gaan naar het bedelaarshuis in Hoorn. Zij die veldarbeid kunnen doen gaan naar Ommerschans. Alles voor kosten van de plaats van domicilie." Vier jaar later de ordonnantie: Begraven in de kerk mag niet meer. Men zoekt ruimte voor een begraafplaats. Het bestaande kerkhof naast de kerk voldoet gelukkig aan de gestelde eisen. Het jaar daarop laten de katholieken weten ook een begraafplaats te willen aanleggen.

In juli 1825 wordt Jacob Verdam bij Koninklijk Besluit benoemd tot burgemeester en secretaris van Mijdrecht. Daarmee is de titel 'schout' definitief verleden tijd geworden. In 1835 verschijnt een rapport over de verveningen. Van de 5956 bunder land in het gebied van de rondevenen blijken er 2931 verveend zijn. Ergo, bijna de helft van alle grond is water geworden. Voor Verdam een reden om zijn verzet tegen de alsmaar

verdergaande verveningen nog meer te verharderen. In 1831 is cholera in aantocht. Op bevel van de gouverneur in Utrecht moet de burgemeester badkuipen aanschaffen. De zuinige Verdam laat weten dat de boeren grote troggen hebben, die geschikt zijn voor het doel dat de heer gouverneur voor ogen staat. Voortvarend laat hij vervolgens de gemeente in wijken verdelen en wijkmeesters aanstellen om melding te maken van gevallen van cholera. Het zijn de eerste geschreven wijkindelingen van Mijdrecht. In zijn voorlichting aan de bevolking laat hij weten dat braakloop (zo heette de cholera toen) niet besmettelijk is. Wel waarschuwt hij voor heftige gemoedsbewegingen en angstvallige vrees. Onmatigheid in het gebruik van spijs en drank is slecht. "Zorg voor reinheid, zuivere lucht en eet geen onrijpe vruchten."

HELSCHE BUITENLANDSE STAATKUNDE

Het is 6 december 1834. De Mijdrechtse schutters die in België in 1830 aan de 10-daagse veldtocht hebben deelgenomen moeten worden bedankt en "eenvoudig maar gul onthaald". Het mag dus niet te duur worden. Gelukkig is het die dag net de verjaardag van de kroonprins, een goede gelegenheid dus om de viering ervan te combineren met het bedanken van de schutters. Er wordt gevlagd, het rechthuis is versierd en verlicht en er is een erepoort met een gepast opschrift. Om 5 uur zijn achttien met name genoemde schutters bijeen en luisteren naar de toespraak van burgemeester Verdam. In wijdse bewoordingen memoreert hij het jaar 1830: "Toen oproer en geweld aangevuurd door helsche buitenlandsche staatkunde (België) het vaderland met een volstreckte ondergang bedreigde en de noodzaak van de verdediging van den vaderlandschen grond ontstond. Dank voor Uwe betoonde volwaardige gehoorzaming aan de Wet en het krijgsbestuur en voor de moed en volharding door U aan de dag gelegd."

VEENBAZEN IN TOOM HOUDEN

Zijn hele leven als bestuurder is Jacob Verdam geconfronteerd geweest met geldgebrek, voornamelijk veroorzaakt door de hoge kosten van het onderhoud van de zuwen en door belastingontduiking. Het gaat om de opcenten op sterkedrank. Die opcenten komen onvoldoende binnen omdat sterkedrank in de omliggende dorpen goedkoper is. Smokkel is het gevolg en daar kan weinig aan gedaan worden. De gemeentegrenzen zijn lang en er is maar één veldwachter. Een ander probleem vormt de broodzetting. Bakkers nemen het niet zo nauw met de broodprijs ondanks allerlei publicaties en ordonnanties. In Mijdrecht is het brood duur

en veel mensen gaan naar het goedkopere Uithoorn. Het gevolg is dat ook de opcenten op het gemaal (tarwe, rogge enz.) minder opbrengen dan begroot. Verdam en zijn nieuwe gemeenteontvanger doen er van alles aan, maar de belastingopbrengsten blijven te laag. Hij moet dan ook regelmatig uitzien naar andere middelen om de financiële toestand van de gemeente op peil te houden. Het regelmatig verhogen van de personele belasting en de veenbazen in toom houden, die in zijn ogen alleen maar land in water veranderen, is dan ook bittere noodzaak.

OMGAAN MET DE DOOD

Jacob Verdam leeft in een tijd waarin de geneeskunde nog in de kinderschoenen staat. De kindersterfte is groot en cholera-epidemieën teisteren de streek. Met veel moeite lukt het hem de uitbraken te beheersen. Als persoon wordt hij meerdere malen geconfronteerd met de sterfelijkheid van het leven in eigen familie. Hij verwekt twaalf kinderen. Zeven keer heeft hij de moeilijke gang naar het gemeentehuis moeten maken om het overlijden van een gezinslid te melden. Twee keer voor een echtgenote en vijf keer voor een van zijn kinderen.

In december 1851 geeft hij te kennen af te treden als burgemeester. Hij is dan 77 jaar oud. Te oud om nog langer de functie van burgemeester te vervullen. De nieuwe gemeentewet van Thorbecke is wat dat betreft duidelijk. Jacob Verdam overlijdt op 15 december 1856. Hij is dan 82 jaar oud en op dat moment wethouder en ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente Mijdrecht. Een week vóór zijn overlijden, registreert hij nog het overlijden van de acht maanden oude Geertrui Lagerman en ondertekent dat persoonlijk. De dag daarna woont hij nog een raadsvergadering bij.

Zijn hele leven heeft in het teken van het water gestaan. Terugkijkend heeft Jacob Verdam voor de nieuwe gemeente Mijdrecht veel betekend. Gebruikmakend van de mogelijkheden in zijn tijd heeft hij zijn gemeente 65 jaar lang gediend en veel van wat hij bereikt heeft is anderhalve eeuw later nog zichtbaar. Zoals de Eerste Bedijking rond de N201. Koning Willem 1 benoemde hem wegens zijn vele verdiensten tot ridder in de orde van de Nederlandsche Leeuw. De gemeente Mijdrecht en later De Ronde Venen heeft het nooit nodig gevonden zelfs maar een straat naar hem te vernoemen. Tot overmaat van ramp is nog niet zo lang geleden ook nog zijn laatste rustplaats op de begraafplaats van de NH-kerk in Mijdrecht weggehaald, waarmee zijn naam nog verder in de vergetelheid is gedrukt. ■

Geraadpleegde bronnen: Raads- en veenderijverslagen gemeente Mijdrecht. Archief Vecht en Venen

LEZING

Derk Boswijk op 13 maart 2018

Toen Derk Boswijk (Wilnis/Kockengen) in het bezit kwam van een stapeltje brieven, documenten en foto's uit het leven van overgrootvader Cornelis Treur en opa Peter Treur was dat voor hem aanleiding om op zoek te gaan naar de geschiedenis van de familie Treur. Die speelt zich deels in Amerika en voor een groot deel in De Ronde Venen en het Groene Hart af. Derk plaatste de belevenissen van de familie uit het begin van de vorige eeuw in het perspectief van de ontwikkelingen uit die periode rond de Eerste Wereldoorlog. Hij schreef er een familieroman over. De Historische Vereniging Proosdijlanden heeft Derk Boswijk uitgenodigd om erover te komen vertellen. Dat gebeurt op dinsdag 13 maart 2018 in de Oudheidkamer aan de Croonstadlaan in Mijdrecht. Noteer die datum, want het wordt een boeiende avond. Zie ook pagina 149 en volgende.

De opmerkelijke geschiedenis van de families Treur en Verboom

door Piet van Buul

Peter Treur is geboren in Williamstown, Massachusetts (VS). Als jongetje van acht werd hij samen met zijn broer Evert en drie kinderen uit het gezin van Peter Verboom op de boot gezet die hen terugbracht naar Nederland. Peter Treur woonde samen met zijn vrouw Marie aan de Herenweg 27 in Wilnis. Peter is nooit erg spraakzaam geweest over zijn veelbewogen leven. Hij overleed op 4 september 2011 op drieënnegentigjarige leeftijd. Na zijn overlijden doken er interessante documenten op. Uit de brieven die de vader van Peter, Cornelis Treur, vanuit Amerika aan zijn oudste broer Reinier schreef, werden de moeilijke omstandigheden van de emigranten aan het begin van de vorige eeuw in beeld gebracht. Duidelijk werd hoe Cornelis door zijn huwelijk met de oudste dochter van Peter Verboom bij diens familie betrokken raakte en hoe de Eerste Wereldoorlog en de crisisjaren zowel in Europa als in Amerika van grote invloed waren. Kleinzoon Derk Boswijk uit Wilnis schreef er een familieroman over.

Het verhaal begint bij Peter Verboom (1874-1925) uit Ter Aar. Peter was landbouwer en veehandelaar. Hij was getrouwd met Anna Kesting (1873-1924). Samen hadden ze tien kinderen: Catharina, Cornelia, Rica, Gertrude, Helena, Grace, Cor, Peter, Anna en Gerrit (geboren in de VS). Peter Verboom had geen beste reputatie. In de wijde omgeving van Ter Aar bezocht hij de veeboeren om handel te drijven. Ook ging hij elke week naar de veemarkt in Leiden. Soms verdiende hij flink, maar even vaak ging het zakelijk mis. Daar kwam bij dat hij op grote voet leefde met als gevolg dat hij schulden maakte. Veel mensen hadden geld van hem tegoed, maar hij slaagde er lange tijd in om zijn schuldeisers te ontlopen en het ene gat met het andere te dichten. Het verhaal ging dat hij zelf zijn boerderij in brand had gestoken om het verzekeringsgeld op te strijken. Die vlieger ging echter niet op. Ondanks het feit dat hij krap bij kas zat, gaf hij regelmatig grote en dure feesten. Op één van die feesten was ook Reinier Treur te gast. Reinier woonde in Ter Aar en kwam oorspronkelijk uit Mijdrecht waar zijn ouders een boerderij hadden aan Molenland. Zijn jongere broer Cornelis kwam hem vaak helpen op de boerderij. Cornelis ging dan 's morgens vroeg te voet naar Ter Aar en liep na een lange dag hard werken weer terug naar Mijdrecht. Wanneer het erg druk was bleef hij ook

De familie Evert en Margaretha Treur rond 1910 voor de boerderij aan Molenland in Mijdrecht. Links achteraan staat Cornelis Treur.

wel bij Reinier en diens vrouw Francina overnachten. Zo kon het gebeuren dat Cornelis in de loop van 1912 ook op het feest van Peter Verboom terecht kwam en daar de oudste dochter Catharina ontmoette. Het werd liefde op het eerste gezicht. Na die eerste ontmoeting deed Cornelis er alles aan om zo veel mogelijk bij zijn broer te werken om op die manier zo vaak mogelijk contact te kunnen hebben met Catharina. Hij ging af en toe ook bij Verboom werken. Peter was blij met Cornelis als aanstaande schoonzoon want op de boerderij was altijd volop werk te doen. De vader van Cornelis, Evert Treur, was het er absoluut niet mee eens dat zijn zoon met een dochter van Verboom omging. Diens slechte reputatie was ook in de contreien van Mijdrecht en Wilnis genoegzaam bekend. Maar de liefde van de jonge Cornelis voor de mooie Catharina was sterker. Dat leidde ertoe dat hij steeds vaker bij de familie Verboom verbleef om daar mee te helpen om de boel draaiende te houden. Hij mocht eens met zijn broer Reinier mee naar de veemarkt in Leiden en genoot van het handjeklap bij de handel. Daar maakte hij mee dat Peter Verboom bij de verkiezing van de mooiste stier de eerste prijs won terwijl die stier helemaal niet van hem was. Verboom had helemaal geen stieren.

MET DE NOORDERZON VERTROKKEN

De onverbeterlijke Peter Verboom werkte zich uiteindelijk zo in de nesten dat hij geen andere uitweg meer zag dan met de noorderzon te vertrekken, zijn vrouw Anna met negen kinderen achterlatend. Eind november 1913 verliet hij op een woensdag het huis met de bedoeling om naar Utrecht te gaan. Daarna zou hij op vrijdag naar de Leidse veemarkt gaan en in de loop van de vrijdagavond weer thuiskomen. Maar hij kwam niet opdagen. Hij had een briefje achtergelaten bij buurman Spruijt. *“Vrouw, maak je geen zorgen. Het is beter dat ik weg ben. Het komt goed en geloof niet alles wat men over mij zegt. Je zal spoedig van mij horen. Ik hou van je. Je man Peter.”* Cornelis was op zaterdag thuis in Mijdrecht aan het werk toen Catharina hem het vreselijke nieuws kwam vertellen. Ondanks het feit dat men toen nog geen telefoon had verspreidde het nieuws zich snel en op zaterdagmorgen stonden de eerste veeboeren al bij de familie Verboom op het erf om het geld, dat Peter Verboom hen schuldig was, op te eisen.

De maandag daarna kreeg de familie bezoek van advocaat/deurwaarder W. Bruijs uit Leiden en de heer

Copray van de Boerenleenbank. De komst van de beide heren baarde alleen al opzien omdat ze met een automobiel kwamen. De meeste mensen in Ter Aar hadden in de periode rond 1913 nog nooit een auto van dichtbij gezien. De heer Bruijs gaf Anna een overzicht van alle schulden die Peter nog open had staan. Het bleek om een bedrag van dertigduizend gulden te gaan. Hij deelde mee dat de bank beslag had gelegd op de boerderij, het vee en alle overige bezittingen. Copray verzekerde Anna dat ze voorlopig in de boerderij mocht blijven wonen, tot er meer bekend was over de verblijfplaats van Peter, dan wel of hij toch nog op zou komen dagen.

NAAR AMERIKA

In het begin van de vorige eeuw verschenen er regelmatig advertenties in de kranten van Amerikaanse bedrijven en boeren die op zoek waren naar arbeidskrachten. Zo verscheen er een advertentie in de regionale pers van L. Bol uit Williamstown, Massachusetts die op zoek was naar 'twee stevige boerenknechts voor werk in Amerika. Goed betaald en behuisd.' Leonard Bol was al in 1906 vanuit Nederland naar Amerika geëmigreerd. Blijkbaar had Peter op de advertentie van Bol gereageerd, want toen bij de familie Verboom in Ter Aar de nood erg hoog was opgelopen, ontving Anna een pakketje uit Amerika. De afzender was Leonard Bol. Hij

schreef dat Peter Verboom gezond en wel in Williamstown was gearriveerd. Peter excuseerde zich voor alle verwarring, ellende en onzekerheid die hij had aangebracht. Hij had inmiddels (ongetwijfeld met de hulp van Bol) een melkveeboerderij betrokken. Daar hoopte hij met zijn familie gelukkig te worden. Anna werd dan ook uitgenodigd om naar Amerika te komen. De tickets voor de bootreis voor de hele familie waren bijgesloten. Daar zat ook een ticket bij voor Cornelis. Peter rekende er blijkbaar op dat die met de familie mee zou komen. Cornelis had grote aarzelingen. Hij realiseerde zich dat zijn ouders er fel op tegen zouden zijn. Van de andere kant hield hij zielsveel van Catharina en wilde hij ook moeder Anna en het gezin niet in de steek laten. Zijn broer Reinier vond dat hij zijn hart moest volgen en mee moest gaan. Op 15 februari 1914 vertrok de SS Noordam van de Nederlands-Amerikaanse Stoomvaart Maatschappij (NASM) van Rotterdam naar

New York met aan boord Anna Verboom, haar negen kinderen en Cornelis Treur. Cornelis had een briefje achtergelaten voor zijn ouders met de mededeling dat hij met de familie Verboom naar Amerika was om hen te helpen en om er geld te verdienen. Op 26 februari 1914 kwam het gezelschap in New York aan, waar ze werden opgewacht door Leonard Bol. De inreisformaliteiten verliepen vlot omdat het gezelschap op uitnodiging naar Amerika kwam, daar familie had en in het bezit was van vijftig dollar. Veel passagiers van de Noordam, voornamelijk vluchtelingen uit Duitsland en de Balkan werden naar Ellis Island gebracht, waar ze aan strenge keuringen werden onderworpen. Overweldigd door de imposante gebouwen van New York en de aanblik van het Vrijheidsbeeld, reisde het gezelschap per trein naar de Sweet Brook Farm in Williamstown, waar ze werden opgewacht door de zenuwachtige en schuldbewuste echtgenoot en vader Peter Verboom. Die wist zich duidelijk geen houding te geven. Zijn vrouw liep met ferme pas op hem af. Hij probeerde nog sorry te zeggen, maar Anna gaf hem met de vlakke hand een paar flinke tikken op z'n wang. Zwijgend nam ze plaats op een van de paardenwa-

gens, gevolgd door haar kroost.

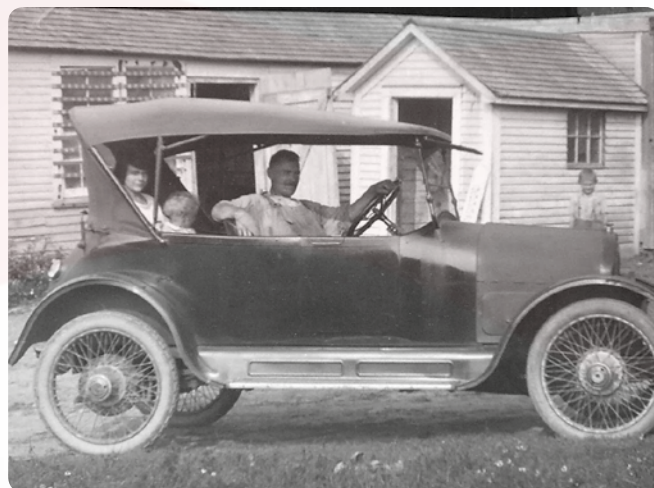
HET LEVEN IN AMERIKA

Sweet Brook Farm lag in een heuvelachtig gebied, niet ver van Williamstown. De farm bestond uit drie woon-

huizen, vijf schuren en twee hooibergen. Vol trots liet Peter Verboom aan Cornelis zijn boerderij zien, die hij gepacht had. Hij bezat zelfs een echte zwarte personenauto met linnen kap van het merk Ford. "Succes

"SUCCES MOET JE UITSTRALEN"

PETER VERBOOM

moet je uitstralen," vond Peter. "Ze zouden ons in Holland eens moeten zien, dit hadden we in Ter Aar nooit voor elkaar gekregen." "Hij is niets veranderd," dacht Cornelis en vond dat het maar goed was dat zijn talrijke schuldeisers dit niet zagen. In Williamstown deed de eerste auto op 30 mei 1900 al zijn intrede. De eerste inwoner uit Mijdrecht die een auto bezat was de fabrikant de heer Van Doesburg in 1913. Cornelis merkte al snel dat Peter Verboom in de twee maanden dat hij er was, al aardig was ingeburgerd. Peter had geregeld dat Cornelis als knecht aan de slag kon op de boerderij van buurman Sanders, waar hij ook kon wonen. Dat viel tegen want Cornelis had gehoopt dat hij bij de familie Verboom in kon trekken zodat hij dicht bij zijn Catharina kon zijn. Dat contact zou zich voorlopig echter beperken tot de weekenden wanneer de families elkaar in de kerk troffen. In de weken die volgden viel Cornelis van de ene verbazing in de andere. De meeste mensen verplaatsten zich met paard en wagen, maar er reden al verschillende auto's. Hij zag daar ook de eerste motorfiets. Ook Peter Verboom kocht op zeker moment een Harley Davidson. Ook de mechanische maai- en dorsmachines hadden er hun intrede gedaan. Vanaf de eerste week schreef Cornelis brieven aan zijn broer Reinier waarin hij vertelde hoe het hem daar verging en over het leven in Amerika. Hij vroeg ook steeds hoe het met zijn ouders ging. Jarenlang keek hij uit naar een teken van leven van zijn ouders, maar zijn vader Evert Treur bleef hem kwalijk nemen dat hij Peter Verboom achterna was gereisd. Gelukkig bleef Reinier hem steunen en brieven schrijven, zodat hij op de hoogte bleef van de ontwikkelingen in Mijdrecht en omstreken. Toen het bij Sanders niet zo druk meer was kon hij bij Peter Verboom terecht. Maar die samenwerking verliep niet altijd even soepel. Cornelis moest lang en hard werken, zelfs op zondag. In tegenstelling tot de rest van de familie was Verboom geen belijdend christen en vond het niet nodig dat Cornelis op zondag naar de kerk ging. Op zeker moment trok Cornelis de stoute schoenen aan en weigerde op zondag te werken. "Zolang jij hier woont en ik je betaal, werk je wanneer ik dat zeg," was de reactie van Verboom. Er zat voor Cornelis niets anders op dan te vertrekken. Hij vond werk bij boer Grove. Toen hij daar niet langer nodig was ging hij als monteur in de weverij van de

Blackington Company werken. Werken in een fabriek was voor de boerenknecht Cornelis helemaal niks. Gelukkig kwam Peter Verboom hem daar weghalen en kon hij weer als boerenknecht bij hem aan het werk.

DE EERSTE WERELDOORLOG

Nederland probeerde neutraal te blijven, maar kreeg toch met de oorlog te maken. Ongeveer een miljoen Belgische vluchtelingen weken uit naar Nederland en werden daar zo goed mogelijk opgevangen. Ook de bevolking van Amerika wilde niet dat de Amerikaanse regering zich met de strijd in Europa zou bemoeien. Maar toen de Duitsers het passagierschip de Lusitania tot zinken hadden gebracht waarbij 1198 mensen verdronken, sloeg de publieke opinie om. Amerika was formeel neutraal maar leverde wel tal van zaken aan de geallieerden. Van wapens tot vee, van kleding tot geld. Dat legde de Amerikaanse economie geen windeieren. Er was dan ook volop vraag naar arbeidskrachten. Peter Verboom liet zelfs een advertentie in de Rijnbode plaatsen. Op 16 januari 1917 verstuurde de Duitse minister Arthur Zimmerman een telegram aan de Mexicaanse regering. Daarin beloofde Duitsland

extra financiële steun aan Mexico wanneer dat land bereid zou zijn om Amerika aan te vallen. Dat telegram kwam echter bij de Engelsen terecht, die het direct doorspeelden aan de Amerikanen. Gevolg was dat presi-

dent Woodrow Wilson in een speciale vergadering van het congres op 2 april 1917 toestemming vroeg en kreeg om Duitsland de oorlog te verklaren. Veel jongemannen meldden zich bij het leger. Dat zorgde voor een opleving van het moreel van de geallieerden. Op 3 maart 1918 sloten Duitsland en de leiders van het nieuwe, communistische Rusland een vredesverdrag. De Duitse troepen werden vervolgens verplaatst naar het front in België en Frankrijk. Maar het liep daar snel mis voor de Duitsers. Keizer Wilhelm II vluchtte op 9 november 1918 naar Nederland en twee dagen later gaven de Duitse legers zich over.

CORNELIS STICHT EEN GEZIN

Ondanks hun christelijke opvoeding was het vlees bij Cornelis en zijn geliefde Catharina zwakker dan de geest. Catharina raakte in verwachting en dus moest er snel getrouwd worden. Cornelis was toen drie-

"ZOLANG IK JE BETAAL,
WERK JE WANNEER IK DAT WIL"

PETER VERBOOM TEGEN CORNELIS TREUR

entwintig jaar oud en Catharina was pas zeventien. Het paar mocht van de heer Phelps een leegstaand huisje op diens erf gaan bewonen. Op 1 augustus 1916 werd hun zoon Evert geboren. Cornelis schreef een optimistische brief aan zijn broer en hoopte dat zijn vader, met de komst van een kleinkind, eindelijk iets van zich zou laten horen. En inderdaad kreeg hij voor het eerst na twee en een half jaar een brief van zijn vader die hem feliciteerde en de hoop uitsprak dat hij zijn kleinzoon ooit zou zien. Op 29 november 1917 werd de tweede zoon, Peter geboren. Het leven lachte Cornelis en Catharina toe. Ze hadden een dak boven hun hoofd, Cornelis had volop werk en de kinderen groeiden voorspoedig op. Begin januari 1919 sloeg het noodlot echter toe. Er heerste in Amerika een flinke griep-epidemie. Zowel Catharina als Cornelis werden getroffen door een aanval van de Spaanse griep. Beiden overleden kort na elkaar. De twee kinderen werden opgevangen door de familie Verboom.

DE ILLEGALE WHISKY HANDEL

De ware aard van Peter Verboom verloochende zich ook in Amerika niet. Met de vrede in Europa nam de vraag naar vee uit Amerika sterk af met als gevolg dat de veehandel in Amerika vrijwel stil kwam te liggen. Peter moest op zoek naar een andere bron van inkomsten. De overheid had met de droogleggingswet een poging gedaan om de verkoop van sterkedrank aan banden te leggen. Met illegale stokerij en handel van whisky bleek goed geld te verdienen. Peter richtte in de kelder van zijn woning een complete distilleerderij in. Om zo min mogelijk verdenking op zich te laden liet hij het werk in de distilleerderij aan zijn vrouw Anna over. Zelf verhuurde hij zich als boerenknecht. Wanneer het donker was bracht hij de drank naar de verkoopadressen. Toen de politie argwaan kreeg smokkelde hij zijn drank naar een nabijgelegen staat waar de controle minder scherp was. Op een kwade dag kwam hij thuis en zag hij een ambulance op zijn erf. Hij dacht dat de stokerij ontdekt was. Maar het was veel erger. Zijn vrouw Anna was dood aangetroffen in de kelder. Gestikt door methanolvergiftiging bij het stoken van de whisky. Om het gezin niet verder in de problemen te brengen had de dokter haar in de woonkamer laten leggen en had als doodsoorzaak verstikking als gevolg van een fornuisbrand opgegeven. Na het fatale ongeval besloot Peter te stoppen met het distilleren van alcohol. Ook het aanbod om als vrachtwagenchauffeur alcohol naar Canada te gaan smokkelen sloeg hij af. Hij verhuisde en deed zijn best om zo goed mogelijk voor zijn gezin te zorgen. Anna was

ruim een jaar dood toen Peter zich op 24 juni 1925 bij Sheriff Howard moest melden. Hij dacht dat de politie alsnog bewijzen over de illegale stokerij had ontdekt. Maar de sheriff beschikte over brieven uit Nederland, waaruit bleek dat Peter helemaal niet als een gerespecteerd zakenman naar Amerika was gekomen, zoals hij altijd had beweerd. Het was een verzoek om uitlevering vanwege tal van misdrijven zoals fraude, diefstal en vluchtmisdrijf. Peter stortte in. Hij dreigde onteigend te worden en teruggestuurd naar Nederland, waar hij ongetwijfeld in de gevangenis terecht zou komen. En hoe moest het dan met zijn tien kinderen en de twee van Cornelis Treur? Hij zag geen uitweg meer en reed, na flink wat drank ingenomen te hebben, in volle vaart tegen een boom. Hij overleed op 25 juni 1925 op 51-jarige leeftijd.

TERUG NAAR NEDERLAND

De kinderen Verboom stonden er alleen voor. Na uitvoerig beraad besloten de oudste vier volwassen kinderen Cornelis, Grace, Lena en Rica, enige maanden na het overlijden van hun vader, om de minderjarige kinderen Verboom: Peter jr., Anna en Gerrit alsmede de kinderen van Cornelis en Catharina Treur, Evert en Peter terug te sturen naar de respectievelijke families in Nederland. Evert was toen negen jaar en Peter was acht. Bij aankomst in Rotterdam werden Evert en Peter Treur opgewacht door hun oom Reinier. Het afscheid van de drie kinderen van Verboom, met wie ze waren opgegroeid was hartverscheurend. De twee boertjes Treur werden aanvankelijk ondergebracht bij hun oma, Margaretha Treur. Haar man Evert was in 1921 overleden. Het werd al snel duidelijk dat de weduwe Treur op haar leeftijd niet meer voor de kinderen kon zorgen. Maar niemand zat te wachten op de twee jongetjes. Uiteindelijk vonden ze onderdak bij Cees-Jan en Margaretha Kempenaar. Om onbekende redenen werden ze daar plotseling weggehaald en zouden ze de rest van hun leven bij verschillende families opgroeien. Evert en Peter zagen elkaar alleen bij verjaardagen. Dan spraken ze over hun tijd in Amerika, waar hier in Nederland niemand in geïnteresseerd leek te zijn. Evert was vastbesloten terug te gaan naar Amerika, maar zeker niet naar Williamsburg en naar de familie Verboom, want die hadden hen in de steek gelaten. Peter had die behoefte niet. Hij zocht zijn weg in Nederland, werd boer en kocht een boerderij aan de Bovendijk in Wilnis. Hij trouwde met Geertje Bloed. Na haar overlijden in 1949 hertrouwde hij met Marijtje van Leeuwen. Toen hij vijfenzeestig werd nam zijn zoon Kees de boerderij van hem over. Peter en zijn vrouw

Op de boot terug naar Nederland.
V.l.n.r Anna Verboom, Tom Kulk, Gerrit Verboom, Lena Kulk-Verboom, Peter Treur en Peter Verboom. Evert Treur zit op de voorgrond.

betrokken een vrijstaande woning aan de Herenweg 27 in Wilnis. Hij ging nog jaren dagelijks op de fiets of te voet naar de boerderij om er te helpen. Hij leefde mee met het wel en wee van zijn kinderen en de in totaal tachtig kleinkinderen. Hij overleed op 4 september 2011. ■

Bronnen:

- Interview met Derk Boswijk
- Derk Boswijk, "Waarom ik vertrok", historische roman, uitgegeven bij Lectorium Uitgeverij in 2017.

Evert Treur (1853-1921) x Margaretha Christina Gentenaar (1856-1926)

De 15 kinderen: Reinier Treur x Francina Vuijk
Eeltje Treur x Reijer Doornebal
Aaltje Treur x Jan de Bruijn
Margaretha Treur x Cornelis Kempenaar
Gerrit Treur x Marrigje Hoogendoorn
Cornelia Treur x Nicolaas Sloopweg
Jan Treur x Marrigje Korver
Jacob Treur x Pieternel Kooman
Evert Treur x Stevenje Huisman

Cornelis Treur x Catharina Verboom

Adriana Treur x Adrianus Spelt
Dirk Treur x Marietje van Ginkel
Daniel Treur x Teuntje van Schaik
Marretje Treur
Marinus Treur x Teuntje van Schaik (Teuntje trouwde na het overlijden van Marinus, met Daniel)

Uit het huwelijk van Cornelis Treur met Catharina Verboom werden twee kinderen geboren:

Evert Treur (1916-1990) x Hendrika van den Bosch (1925-2007)
Peter Treur (1917-2011) x Geertje Bloed (1916-1949) en later met Marijtje van Leeuwen (1917-2013)
De dochter van Peter, Geertje Treur (1956) trouwde met Anton Boswijk (1953).
Voor hun zoon Derk Boswijk (1989) is Peter Treur de grootvader en Cornelis Treur de overgrootvader.

GENEALOGIE FAMILIE TREUR

Een compilatie van Nieuwtjes en Weetjes uit Oma's tijd

Ons Weekblad van Dinsdag 17 Juli 1945 door Stef Veerhuis

MIJDRECHT.

Kosteloze inenting

Op Woensdag 25 Juli a.s. zal gelegenheid worden gegeven tot kosteloze inenting en herinenting en wel als volgt:

Te 14 uur ten huize van dokter VAN DEN BERG te Mijdrecht; te 14.45 uur in café BEUMER in de Buurt; te 15.15 uur ten huize van den heer KEIZER (postkantoor) te De Hoef.

Verzocht wordt geboortebewijs, trouwboekje of stamkaart mede te brengen.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van Mijdrecht.

— **Poldernieuws.** Tot machinist van den polder Blokland onder Mijdrecht en Zevenhoven is benoemd de heer C. van den Berg alhier.

— **Zuiveringscommissie.** Tot lid der zuiveringscommissie voor gemeentepersoneel in de gemeente Vinkeveen en Waverveen is benoemd onze plaatsgenoot de heer E. Raams. adj. commies ter secretarie.

— **Behouden terugkomst.** Donderdagmiddag arriveerde, na ongeveer zes jaar als matroos ter koopvaardij op de wereldzeeën te hebben rondgezworven, de heer 't Hart alhier. Onmiddellijk was de geheele buurt present om door het uitsteken der vaderlandsche driekleur, hun blijdschap te betuigen. Ook de muziekvereniging bleef niet achter en bracht de familie een welgemeende serenade.

— **Winkelsluiting.** De gezamenlijke winkeliers in de dorpen Mijdrecht en Wilnis zijn overeengekomen hun zaken dagelijks van 12.30—1.30 uur voor het publiek te sluiten.

DISTRIBUTIEDIENST AALSMEER-UITHOORN. BONNENLIJST VOOR DE WEEK VAN 15 t/m 21 JULI

BON No.	ARTIKEL	GELDIG TOT
121, 122, 137 en 138 (reserve)	400 gram brood elk	21 Juli 1945
139 (reserve)	600 gram biscuits	idem
R 25 (reserve)	250 gram rijst of kindermelk	idem
123	125 gram versch vleesch of 4 oz. vleesch of visch in blik (112 gram)	idem
124	4 oz. vleesch of visch in blik (112 gram)	idem
125 en 126 elk	100 gram vet	idem
127 en R 26	Reserve elk	idem
128,	125 gram suiker	idem
129	1 tablet chocolade	idem
R 27 reserve	2 liter melk	idem
GB 501 en GC 501 (inlegvel) elk	4 liter melk	idem
130	4½ liter melk (geldig t/m 4 Aug.)	idem
131	100 gram kaas	idem
132	200 gram bloem	idem
133	pl.m. 50 gram zeep	idem
134, 135 en 40	50 gram zout	idem
Reserve elk	1 kg. aardappelen	idem
Nog geld. bonnen		(geldig t/m 21 Juli)
94	pl.m. 50 gram zeep	(geldig t/m 4 Augustus)
III en R 24	Reserve elk	
	een halve liter petroleum	

ZELFVERZORGERS moeten in de week van 15 tot en met 21 Juli 1945 op door de distributiedienst aan te geven dagen aldaar inleveren: voor graan no. 121, 122, 137 Reserve, 138 Reserve en 139 Reserve. Voor vleesch 123 en 124. Voor melk 129, R 27 Reserve, GB 501 en GC 501 (inlegvel). Voor aardappelen 134, 135 en 140 Reserve.

DISTRIBUTIENIEUWS MIJDRECHT.

Binnenkort zullen de noodkaarten 5e serie en nieuwe inlegvellen worden afgegeven en wel op de volgende dagen en plaatsen:

Mijdrecht (Dorp), Nutsgebouw op Vrijdag 20 Juli, van 9—12,30 uur, letters A t/m K en van 14—16 uur voor de overigen.

Vrouwenakker, Café van Rijn, Maandag 23 Juli, van 14—15 uur.

Wilnis, Café van Eijk, Maandag 23 Juli van 10,30—12 uur.

Vinkeveen, uitreiklokaal, Woensdag 18 Juli, van 9,30—12,30 uur, letters A t/m H en van 13,30—16 uur letters I t/m P; Donderdag 19 Juli van 9,30—12,30 uur, letters R t/m Z.

Café Turkenburg, Donderdag 19 Juli, van 14—15 uur.

School Waverveen, Zaterdag 21 Juli van 9,30—10,30 uur.

Alle tweede Distributie-stamkaarten en de afgeknijpte bonnen D 07 der M G kaarten 1e serie mede te brengen.

Sport in 't kort

UITSLAGEN

van de afgelopen week.

Voetbal.

Mijdrecht I—Uithoorn comb. 1—3.

Amstelland-Competitie.

N.F.C. I—V.D.O. I 4—1.

St. Martinus I—D.E.S. I 2—1

V.D.O. II—N.F.C. II 4—7.

Uithoorn juniores—Sint Martinus juniores 2—2.

V.D.O. jun.—Roda jun.: R. n.o.

Handbal.

Sparta—K.D.O. Ouderkerk 3—1.

In aansluiting op onze mededeeling van vorige week, inzake de Amstelland-Competitie kunnen wij thans melden, dat, voor wat onze beide plaatselijke voetbalverenigingen betreft, alhier de volgende wedstrijden gespeeld zullen worden:

V.D.O. krijgt thuis: Uithoorn, St. Martinus en D.E.S., terwijl

A.s. Donderdag 19 Juli wederom vergadering van de Muziekvereniging

„Kunst na Arbeid” in Hotel VERHOEK te Uithoorn, 's avonds om 8 uur.

Alsnog bestaat gelegenheid zich als LID op te geven en deze vergadering bij te wonen.

Nieuw voor oud

Textiel zonder punten

Opnieuw gelegenheid tot inlevering van wollen kledingstukken en wollen dekens.

Kledingstukken en dekens behoeven niet meer uitgehaald te worden, moeten wel ontdaan zijn van alle knopen, drukknopen, haakjes, ritsluitingen enz.

Van de door U ingeleverde hoeveelheid ontvangt U in gewicht terug:

75 pCt. Handbreigarens

in bruine, marine of zwarte kleur, opgemaakt in knotten van 100 gram

Vraagt inlichtingen.

Fa. Arn. van Hilten

Marktplein 3 Uithoorn

— Uitzending van kinderen. Voor kinderen, die hiervoor in aanmerking komen, bestaat gelegenheid om naar boschrijke streken te worden uitgezonden.

De burgemeester heeft den hoofden van scholen verzocht, de kinderen, voor wie, naar hun oordeel, uitzending noodzakelijk is, naar den schoolarts te verwijzen, die a.s. Woensdag van twee tot drie uur in het Wijkgebouw, Thamerlaan 21, alhier, de kinderen zal onderzoeken en over hun uitzending zal beslissen.

— R. K. Werkliedenvereniging. Donderdagavond had de eerste groote openbare vergadering plaats van de R.K. Werkliedenvereniging, alhier, sedert de opheffing van de vereniging door de Duitschers.

Burgerlijken Stand.

UITHOORN

Geboren: Elisabeth Maria, d v W G Majienburg en M J Meijer; Cornelis, z v W H van Ommeren en A M van Schaik.

MIJDRECHT

Geboren: Josina Jannie, d van G de Bruin en N Oliemans; Johanna Marie Scholastica, d van C Bosman en A M Veerhuis.

Ondertrouwd: Antonie de Heus 21 jaar en Elisabeth Cornelia van der Wegen, 21 jaar.

Overleden: Marytje Elisabeth van Klaveren, 2 jaar, d v K van Klaveren en E J A Uithol (overleden te Uithoorn).

IEDEREEN WEET

„DE PIJPENLA” IS DE VERTOLKER VAN LIEF EN LEED.

Speciaal adres voor gelegenheden zooals: Rijtuigversiering, Tafelversiering en Zaalversiering. Ook voor Bruidsbouquetten, Grafkranzen, Graftakken enz.

Aanbevelend,

D. C. TIJSTERMAN

Marktplein 7 — Uithoorn.

Met groote dankbaarheid aan God geven wij U kennis van de geboorte van onze dochter en zusje

JOSINA JANNIE
G. DE BRUIN JR.
N. DE BRUIN—
OLIEMANS
GIJSBERT
Uithoorn. 11 Juli 1945
Van Dijkstraan 2

Voor de vele blijken van belangstelling bij ons Zilveren Huwelijksfeest ondervonden, betuigen wij onzen hartelijken dank.

W. SMIT
G. SMIT—
VAN SOEST
en Kinderen
Uithoorn, Juli 1945.
Meerlaan 4.

Bakkerleerling gevraagd

gen. brood te bezorgen
H. WOERDE, Schans
Confiseur Patissier

+ Tot onze diepe droefheid overleed heden na een langd. lijden, voorzien van de H.H. Sacr. der Stervenden, onze geliefde Vrouw, Moeder, Zuster en Behuwdzuster

Theodora Maria Kalkman
geb. Hollaar
in den leeftijd van 43 jaar.

Uit aller naam:
J. L. KALKMAN
De Kwakel, 15-7-45
Boterdijk 69.

De gezongen uitvaart vindt plaats op Woensdag 18 Juli, 's morgens 9.30 uur, te De Kwakel.

Kosthuis gevraagd

Br. no. 5, bureau „Ons Weekblad”, Uithoorn.

Allen die op eenigerlei wijze hun medeleven ons deden toekomen, bij de dood en begravenis van mijn Man en Vader

DR. SEBALD MÜLLER danken wij hierbij hartelijk.

MEVR. H. MÜLLER-HEINEMANN
URSULA MÜLLER
Uithoorn, Juli 1945.

Langs dezen weg betuigen wij den bewoners van De Kwakel (Drecht(dijk) onzen hartelijken dank voor de spontane en daadwerkelijke hulp ons verleend zoowel tijdens als na den brand, waardoor wij voor een groote ramp gespaard werden.

W. BLIJLEVEN
T. BLIJLEVEN—
VAN 'T KRUIS
De Kwakel, Juli 1945
Drecht(dijk) 51

Langs deze weg betuigen wij onze hartelijke dank voor de vele blijken van belangstelling, welke wij hebben ondervonden bij de terugkeer van onze twee zoons uit Duitsland. J. DE KUIPER, Drecht(dijk) 36, De Kwakel.

Wil diegene, die GERKE WIERSTRA, geb. 18-2-1923 te Wijnaldum (Fr) en vermoedelijk met 'n gewondentransport te Berlijn is aangekomen zijn adres bekend maken aan zijn moeder, daar zij zeer ongerust is. T. WIERSTRA-FOLKERTSMA, 1e Oosterparkstr. 101', A'dam O.

VERLOREN tusschen Nieuwveen en Uithoorn een feestrijm Tegen beloning terug te bezorgen bij M. SCHOORL, Dorpsstr. 25, Uithoorn

Gevraagd voor 'n heele of halve dag
WERKSTER
J. M. v. D. VLUGT,
Julianalaan 5, Uithoorn

Wie wil mij zoo spoedig mogelijk helpen aan een in goeden staat zijnde
WIEG?
Br. no. 4 bureau „Ons Weekblad”, Uithoorn.

Wie wil een paar mooie jongenschoentjes maat 32 ruilen tegen dito maat 36?
G. BOELE, Buurt 146, Uithoorn

Gevraagd per 1 Aug. wegens huwelijk een flinke Dienstbode bij D. ENGEL Zuwe D 42, Mijdrecht.

Aankomende
Electr. Monteurs en eenige Grondwerkers gevraagd
C. M. SCHOUTEN, Stationsstr. 10, Uithoorn.

De Wasscherijen aan de Plassen

door Ron Hartsink - Foto's: Archief Facebook Nostalgisch Vinkeveen en Waverveen, Jack Hoogenboom

'DE PLASSEN'

Vanaf 1930, aan het begin van de crisistijd, was ook in Vinkeveen kennelijk het besef doorgedrongen dat het voeden van de veelvoorkomende grote kinderschaar bij het rooms-katholieke deel van de bevolking een reëel en nijpend probleem begon te worden. De lagere- en middenklasse zocht, soms wanhopig, naar betere middelen van bestaan. Hiervan getuigt ook de vestiging van een viertal wasserijen langs de Plassen. Eén daarvan was 'Wasscherij de Plassen' aan de Baambrugse Zuwe, vanuit het dorp net over de brug van 'Klinkhamer' richting de Vinken- en Groenlandse Kade. Deze onderneming werd in 1910 reeds opgericht als 'Stoomwasch-inrichting G.H. Hartsink', van beroep 'kleerbleeker', zo vermeldt de betreffende hinderwetvergunning.

Het begon ermee dat Hartsink's vrouw kleding en ander textiel aan huis ging wassen voor de gegoede burgerij aan de Vecht, vooral vermogende Amsterdamse kooplieden. Goeddeels met de hand, met hulp van een stoomketel. Dit alles terwijl ze bijna continu zwanger was... (veertien kinderen zagen in de loop der jaren het levenslicht). Per schip en paard en wagen werd de schone was weer afgeleverd. Blijkens een notariële akte uit juli 1913 werd door G.H. Hartsink, één hectare grond gekocht. Dit kwam uit de erfenis van zijn vader en was gelegen 'nabij de draaibrug aan de Baambrugse Zuwe onder Vinkeveen' (de brug tussen de Noord- en de Zuidplas).

Vanaf 1930 werden de zaken professioneel aangepakt, middels de bouw van een bedrijfspand gevuld met de nodige machines: een stoomketel, wasmachine, wringmachine/mangel en waterpomp. De financiering kwam uit de verkoop van de (nu schier onbetaalbare) grond aan weerszijden van de Zuwe, nabij de brug. In de jaren zestig begon men met het wassen van horeca-textiel.

Wasserij de Plassen, zegening auto 1960

Niet alleen deze ondernemer had het initiatief om de belangrijkste kwaliteit van 'de Plas', zoals menig Vinkeveener nog steeds zegt, te gaan uitbaten: het schone water, dat bijna letterlijk tegen de plinten klotste (verzakkingen waren er ook toen al), was vrijwel gratis

Foto links:
Het originele naambord uit de jaren dertig.

Foto rechts:
Een van de huidige machines

te benutten. Ook ontstonden de wasserijen van Van der Neut, Grüter en Wagenaar, die aan de Vinken- en Groenlandse Kade gevestigd waren. Zie de foto's met bijschriften hierna.

Overigens bestond ook toen al de 'bovenlaag' van de plaatselijke en 'import'-bewoners, die de mooiste plekken langs de Zuwe bezette (vanaf ongeveer huisnummer 105 in de richting van Baambrugge). Misschien met vooruitziende blik op de voortschrijdend recreatieve functie én financieel lucratieve ontwikkeling van de plassen. Heden ten dage is aan 'de Plas' alleen Wasserij de Plassen nog in bedrijf.

JEUGDHERINNERING

Als jochie mocht schrijver dezes, in de grote schoolvakantie van 1965, mee met z'n vader (zoon van G.H. Hartsink) helemaal naar Amsterdam. In de vracht-

wagen van de wasserij, hobbelen over de toen nog slechts vierbaanst betonplaten van wat nu de A2 heet. Eenmaal over de Utrechtsebrug in Amsterdam steeg de spanning enigszins. Pa moest bij voornamelijk particuliere klanten, in Oud- en Nieuw-Zuid, de schone was brengen en de zak met vuile was meenemen. Want wie had er een wasmachine op de vaak zeer krappe bovenwoninkjes? Na wat getoeter werd de zak soms alvast naar beneden gegooid in het smalle trappenhuis.

Maar ook de 'voornamen', de privé-klandizie aan de Apollolaan e.o., werden bediend. Met z'n opeens dikke A en langgerekte S en IJ riep pa dan met geaffecteerde stem: Wassserijijij! Op die adressen werd niet met zakken gegooid; een rustige, discrete en ietwat houterige gang 'up and down the stairs' was geboden...

1

2

3

AAN DE VINKENKADE

- 1 Vinkenkade 1891: Er waren op de Groenlandse en Vinkenkade verschillende wasserijen. In deze tijd werd in Vinkeveen de 'Eerste Vinkeveense Stoomwasserij' opgericht door Dirk van der Neut. Hier ziet u Dirk van der Neut voor zijn bezorgpaard en wagen, om daar de schone was mee rond te brengen. Na bijna 90 jaar, in 1976, werd de wasserij opgeheven.
- 2 Vinkenkade 1915: Dit is voor de Eerste Vinkeveense Stoom Wasch- en Strijkinrichting van Gijs(bert) van der Neut, die zijn vader Dirk had opgevolgd. De wasserij was achter het woonhuis en er werd gewassen met een grote stoomketel. Voor het huis staat de familie van der Neut met hun eerste mechanische transportvoertuig.
- 3 Vinkenkade 1952: Na de wasbeurt zag de Opel bestelauto van de Eerste Vinkeveense Wasserij er zo uit.

AAN DE VINKENKADE

- 4 Vinkenkaade 1956: Het personeel nog in de oude wasserij Grüter bij de strijkmachine. V.l.n.r.: Jo Vermaas, Wil van der Meer, Riek ?, Mien Hoffmans en Henk Grüter.
- 5 Vinkenkaade 1964 (Wasserij van der Neut, Vinkenkaade 31). De kapotte ketel werd vervangen, maar voor nood moest er gauw even een oude stoomlocomobiel geplaatst worden die voor voldoende capaciteit moest zorgen voor de Eerste Vinkeveense Wasscherij, totdat de nieuwe ketel geplaatst zou worden. Arie van der Neut, hier voor de stoomlocomotief uit 1916, was even uit de brand en de wasserij kon verder draaien.
- 6 Vinkenkaade 1964 (van der Neut). Er werd gewassen voor hotels maar ook voor vele particulieren. In de stoomwasserij stonden twee grote machines voor de witte was en een kleine voor de bonte was, die werden bediend en geladen door Leen van der Horst (hier op de foto) die jarenlang witwasser is geweest in het bedrijf.
- 7 De 'Eerste Vinkeveense Stoomwasserij' van Van der Neut aan de Vinkenkaade 31
- 8 Luchtfoto van de Vinkenkaade 31, de wasserij van Van der Neut, later Topsurf.
- 9 Autonummer 1 van wasserij Wagenaar.
- 10 Vinkenkaade 1955: De eerste 'echte' bezorgauto van de stoomwasserij 'De Voorzorg' van de familie H. Wagenaar was een Chevrolet. Achter het stuur zit Bertus Wagenaar bij het huis van Tinus Hartsink die woonde op de Kerklaan en werkte op de Wasserij aan de Vinkenkaade. De vaste spreuk op de kaai was 'Wasserij Wagenaar Wast Werkelijk Wit'.
- 11 Het huis van de familie Wagenaar aan de Vinkenkaade. De wasserij is er anno 2017 niet meer. Zoon Gijs Wagenaar ging verder met een stomerij en nog altijd leeft het bedrijf van Wagenaar voort als 'Stomerij Wagenaar V.O.F.', met zijn Utrechtse vestiging van (klein-)zoon Jeroen (zoon van Gijs). Het gaat nu om reiniging van kleding en textiel, was- en strijkdiensten, annex stomerij, met een afhaaldepot bij Ab Smit in Vinkeveense winkelcentrum Zuiderwaard.

Bronnen:

- Gemeentearchief RHC Breukelen
- Paul Hartsink, Baambrugse Zuwe 147, huis van oprichter Gerardus Hermanus
- Nostaligisch Vinkeveen en Waverveen (Facebook)

9

10

11

Donkereind 24

door Wiesje Dijkxhoorn en Jaap Meulstee - foto's Hans van Zwieten

Onze werkgroep 'monumenten' heeft onder meer als doel verhalen over speciale monumentale objecten bewaren voor het nageslacht. In ons juninummer plaatsten we in een reeks van foto's ook een afdruk van het pand op Donkereind 24 in Vinkeveen.

Het bijschrift bij die foto hierboven luidde: "Een gemeentelijk monument met twee sterren. De evenwijdig aan de weg gelegen en van oorsprong dubbele arbeiderswoning werd in 1926 gebouwd in opdracht van het R.K.-armbestuur te Vinkeveen."

Ook Henk Butink fotografeerde het monumentale pand. De foto hieronder links (A) is gemaakt in april 2006. De foto in het midden (B) is van oktober 2007 en het pandje in wintertooi rechts (C) is van december 2007 (beide ook van Henk Butink).

Direct na publicatie in het juninummer werden we door enkele Vinkevenaars gewezen op de tegenwoordige toestand van het bewuste pand. Hans van Zwieten maakte begin juni 2017 een paar foto's van de toenmalige situatie. Van het huisje was vanaf de weg niets te zien. Het geheel was volledig overwoekerd. (foto D)

Echter vrij kort na deze foto is de situatie opnieuw veranderd. Eind september maakte Hans van Zwieten opnieuw enkele foto's aldaar. (foto E en F)

De toestand van de woning is na jaren leegstand bepaald niet florissant te noemen. Voor Wiesje Dijkxhoorn, bestuurslid met de portefeuille monumenten, het sein om nog eens navraag te doen bij de gemeente, gedachtig de uitspraak van een van onze lezers: "Op het gevaar af dat ik als cultuurheiden wordt beschouwd, vraag ik me af waarom dit in de huidige staat bewaard moet blijven. Ik kan me de waarde voorstellen als het gerestaureerd zou worden, maar nu is het een bouwval, waarbij je kan wachten tot het instort. Of heb ik het monumentenwezen nu echt niet begrepen?"

De navraag leverde inzage op in een al in januari 2012 door Bureau Helsdingen geschreven uitgebreide

'bouwhistorische verkenning en documentatie' van de tuinderswoning aan Donkereind 24.

We citeren uit het bewuste rapport:

"Het pandje Donkereind 24 is een gemeentelijk monument. Er is al geruime tijd sprake van achterstallig onderhoud. Ook voldoet het uit oogpunt van comfort niet meer aan de eisen van deze tijd. Sinds het overlijden van de laatste bewoner staat het pand leeg, waardoor de technische staat nog verder verslechtert.

Gezien de beperkte gebruikswaarde, de geringe toekomstwaarde en de hoge herstelkosten is het de wens van de eigenaar om het pand van de monumentenlijst af te voeren en daarna te slopen.

De gemeente heeft aangegeven om hierin te kunnen meegaan, onder voorwaarde dat het pand uitgebreid wordt gedocumenteerd. Op deze wijze blijft de bouwgeschiedenis en de bouwhistorische informatie behouden. Dergelijke pandjes zijn door hun zeldzaamheid van bouwhistorische waarde. Ook is het een tastbare herinnering aan de wooncultuur uit de eerste helft van de twintigste eeuw.

Hierop heeft de eigenaar aan Bureau Helsdingen gevraagd om deze documentatie te verzorgen. Hiervoor wordt een bouwhistorische QuickScan uitgevoerd, aangevuld met diverse documentatietekeningen."

"Het pand is gebouwd als vrijstaande woning met een mansardekap evenwijdig aan de weg. Achter het pand is een schuur uit de bouwtijd en later zijn de bijgebouwen uitgebreid en met elkaar verbonden. De grootste wijzigingen die hebben plaatsgevonden zijn de aanpassingen aan het exterieur vooral het pleisteren van de gevels."

OMGEVINGSGESCHIEDENIS

Tot halverwege de elfde eeuw was het gebied rondom Donkereind een wildernis van moeras en bos. De bodem bestond voornamelijk uit veen en het lag hoger dan de

omliggende rivieren Rijn, Vecht en Amstel. Op aanwijzing van de bisschop van Utrecht werd vanaf 1050 begonnen met de ontginning van dit gebied. Het lint waar Donkereind deel van uitmaakt (Demmerik) diende als ontginningsbasis. Dit was een doodlopend lint dat pas rond 1965 is doorgetrokken tot de doorgaande weg. De strokenverkaveling werd van elkaar gescheiden met afwateringssloten. De kavels aan de westzijde zijn hierbij duidelijk minder diep dan de oostelijke kavels. De bebouwing vond daarom meer aan de oostzijde plaats.

In eerste instantie werd het nieuwe land gebruikt voor akkerbouw, maar door de inklinking van het veen was op termijn alleen veeteelt mogelijk. Op de koppen van de kavels werden streekeigen langhuisboerderijen gebouwd. Met de sterke groei van de steden in de Gouden Eeuw steeg de vraag naar goedkope brandstof. De aanwezige turf in dit gebied werd op grote schaal gewonnen.

De bodem daalde nog verder, wat langzaam een bedreiging ging vormen voor dijken en woonkernen. Daarom werd droogmalen en inpolderen verplicht gesteld. In tegenstelling tot de oostzijde is de westzijde van het bebouwingslint later vaak in gebruik genomen voor (glas)tuinbouw.

RELIGIEUZE ACHTERGROND

De eerste bewoners van Donkereind - Demmerik vormden een te kleine gemeenschap om een eigen kerk te hebben. Zij zijn altijd aangewezen gebleven op kerken in nabij gelegen dorpen zoals Nieuwer Ter Aa. De kerkelijke verbinding met dit dorp is ook na de Reformatie blijven bestaan.

De Katholieken konden terecht in Vinkeveen/Waverveen. In de 17e en 18e eeuw waren zij aangewezen op de schuilkerk aan het eind van de weg Achterbos. Maar de band met de Vinkeveense parochie bleef voortbestaan.

LAATSTE BEWONING

In het begin van de twintigste eeuw had elke gemeente een armbestuur. Het was hun taak om samen met de kerken te voorkomen dat armlastigen zouden verhongeren of zouden gaan stelen. Het Katholieke armbestuur van Vinkeveen heeft in 1926 de arbeiderswoning op Donkereind 24 gebouwd. Omdat het pand gebouwd is in een doodlopende straat en op het terrein van een bestaand adres, zullen de bewoners in de directe omgeving hebben gewerkt; waarschijnlijk bij de eigenaren van dit kavel. Het pand staat aan de westkant van de weg waar ook nu tuinbouw aanwezig is. Waarschijnlijk hebben de bewoners van het pand als tuinarbeiders gewerkt. Deze veronderstelling werd tijdens het opmeetwerk bevestigd door een buurman. Voor de veronderstelling dat het oorspronkelijk twee woningen waren, zijn geen aanwijzingen gevonden. Sterker nog, de gehele indeling van het huis is gericht op de bewoning door één gezin.

De buitenschil is van hout en is in de jaren veertig van de twintigste eeuw gepleisterd ter isolatie en bescherming. Niet alleen de opdrachtgever, maar ook de eenvoudige bouwmaterialen en de kleine afmeting tonen aan dat het pand bedoeld is geweest voor mindervermogende mensen. Dergelijke arbeiderswoningen komen/kwamen in de omgeving meer voor en zijn typerend voor dit gebied.

De woning is door twee generaties van dezelfde familie (Hazeleger) bewoond geweest. De laatste bewoner verliet het huis in 2010.

We spraken over het pand met Karel Hazeleger, geboren Karl Heinz Hazeleger. Vader (landarbeider) en moeder (afkomstig uit Duitsland) Hazeleger hebben tot hun overlijden op Donkereind gewoond. Karel (uit

1933), geboren op de Uitweg, is er op ongeveer driejarige leeftijd komen wonen en heeft er dertig jaar gewoond. Daarna trouwde en verhuisde hij. De oudste, ongehuwde broer is er tot zijn overlijden (op negenzeventigjarige leeftijd) zeven jaar geleden, blijven wonen. Daarna is het, met dichtgetimmerde ramen, leeg gebleven.

Het bouwhistorische document vervolgt het rapport met een zevenentwintig pagina's grote technische beschrijving van voor-, achter- en zijgevels alsmede van het interieur. Uitgebreid geïllustreerd met vele tientallen foto's. Het gaat veel te ver om dat hier allemaal te herhalen.

Een kleine greep uit de beschrijving van het interieur: *"één grote kamer, een keuken met aanrechtje met een komfoor en een olielamp voor verlichting. Geen warm water. Asbest pijpen. Het heeft twee bedsteden, die ook als kast werden gebruikt. De ouders en drie kinderen sliepen op de zolder. Het huisje had geen toilet, wel een beerput. Hiervan werd de inhoud regelmatig op het land uitgestrooid. Later kwam er een toilet in de schuur."*

Opvallend is dat het rapport geen conclusies of aanbevelingen bevat. Nu de woning geruime tijd leeg staat is de verpaupering dusdanig dat het inderdaad slooprijp genoemd mag worden, als gevolg van langdurig achterstallig onderhoud... Omdat het huisje nu op instorten staat, moet het wel worden afgebroken en blijven er geen historische materialen meer over. De luiken zijn er inmiddels allemaal af. Een raam is ingegooid. Het gat op het dak wordt steeds groter. Veel hout is er afgerukt. En dan is er ook geen sprake meer van enige monumentale waarde. Op het terrein is ruimte voor vijf nieuwe woningen... ■

Donkereind 24

G situatie eind september 2017

H situatie half oktober 2017

Oorlogsherinneringen van een jong kind

door Piet Grundmann

In 1939 brak de oorlog uit. Nederland was daar nog niet bij betrokken maar de internationale situatie was zo alarmerend dat ook Nederland het leger mobiliseerde. In september van dat jaar werd in mijn geboortestad Woerden een groot aantal militairen ondergebracht. Deze soldaten werden gelegerd in de oude kazerne en in een tweetal barakkenkampen. Dit was echter lang niet voldoende om allen te legeren waardoor ook particulieren werden gedwongen soldaten in huis op te nemen, de zogenaamde inkwartiering.

Naast ons woonden oom Toon en tante Lies, een broer en een zuster van mijn vader Ernst, en die hadden ruimte voor de verplichte inkwartiering van een militair. Dit was ene sergeant Bjørn Groenevelt van het Nederlandse leger. Deze man was verloofd met Lydia Rodrigues Pereira een Portugees joods meisje en hij liet haar overkomen. Zij maakte indruk op mij met haar zwarte haren want in mijn omgeving was iedereen blond of grijs. Deze sergeant liet mij zijn helm en kepie passen en ik mocht ook het gasmasker proberen. Het spannendste was wel het dragen van het voor mij veel te zware geweer (vermoedelijk een karabijn). Ik heb nooit vernomen hoe het met dit verloofde stel is afgelopen en of Lydia de oorlog heeft overleefd.

Deze jonge vrouw heeft mij nooit meer losgelaten. Bij mijn oom en tante en ook bij andere bekenden heb ik na de oorlog navraag gedaan over het lot van Lydia maar ik kreeg geen enkele reactie men wist het niet en vreesde het ergste. Mijn familieleden en ik hebben aangenomen dat ook zij door de nazi's in Oost-Europa zou zijn vermoord.

Naar aanleiding van mijn herinneringen "Ik wist niet wat oorlog was" beschreven in de Proosdijkoerier van

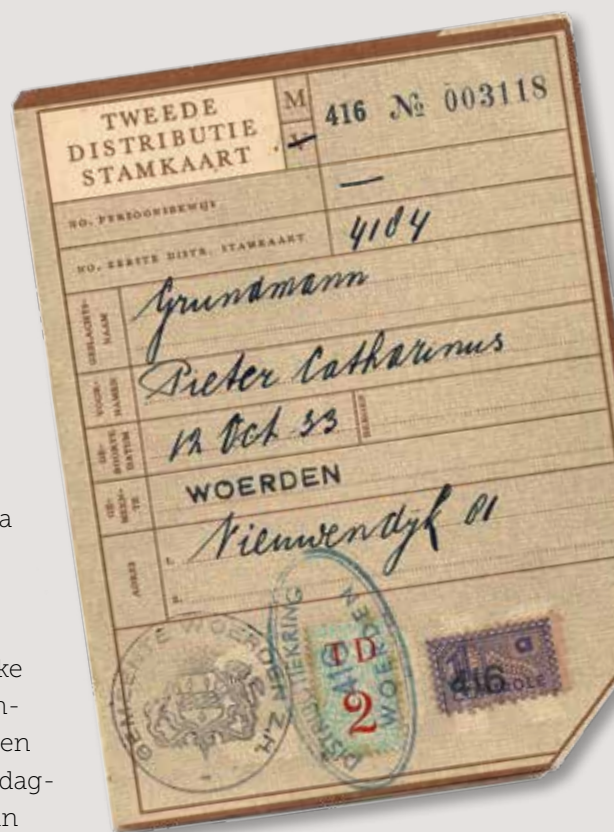
september 2016 kreeg ik een tip om eens op internet te zoeken en daar vond ik na ruim vijftien jaar antwoord op de nog openstaande vraag of Lydia de oorlog heeft overleefd.

In een plaatselijke krant in Zaltbommel verschijnt een artikel over een dagboek uit 1944 van Bjørn Groenevelt, de sergeant uit 1939. Het is gepubliceerd onder de naam "Bommen

boven Zaltbommel". Hij is in die tijd secretaris van de voedselvoorziening in die stad.

In dit artikel wordt ook vermeld dat Bjørn in 1941 is getrouwd met Lydia. Dit kon toen nog maar er gebeure meer in de familie Rodrigues Pereira. Kort na de inval van de nazi's komt de familie bijeen en spreekt af zich niet te laten registreren als "mensen van geheel of gedeeltelijke joodschen bloed". Ook zullen zij de joden ster niet dragen en ze wissen hun sporen uit. De familie overleeft de oorlog.

Na de oorlog wordt Bjørn opgeroepen als dienstplichtig militair voor uitzending naar Nederlands-Indië. Hij weigert en wijkt uit naar de Verenigde Staten. Zijn gezin blijft in Nederland. In 1948 worden zij met hun beide kinderen Marjolein en Jan-Bart in Zuid-Afrika herenigd. ■

De distributiestamkaart, die aan iedereen was uitgereikt, gaf recht op distributiebonnen.

Vrijwilligersdag gezellig geslaagd

Zaterdag 7 oktober kwamen een kleine veertig vrijwilligers van onze vereniging bijeen in de Oudheidkamer aan de Croonstadtdlaan in Mijdrecht. Het bestuur had alle werkgroepleden, bezorgers en schrijvers van de Proosdijkoerier uitgenodigd. Met elkaar luisterden zij naar de voordrachten vanuit de diverse werkgroepen: over de Proosdijkoerier, het documentatiecentrum, archeologie, onze PR, monumenten en genealogie.

Tussendoor was er volop tijd om gezellig met elkaar te praten en een kopje koffie of thee alsook een voortreffelijke lunch te nuttigen (keurig verzorgd door de dames Braamskamp). Alom klonk waardering voor de opzet en inhoud van deze aan de vrijwilligers aangeboden dag, weliswaar een heel andere maar zeker niet minder gewaardeerde vorm van dank dan de jaarlijkse attentie aan het einde van het jaar. De enthousiaste reacties van de aanwezigen leiden ertoe dat deze dag in de toekomst zeker een vervolg zal krijgen.

Agenda Vinkeveen; een echt hebbeding

Wie kent ze niet ... Piet Wekker, Frans Leuter en Toon Piel? Bijnamen die in de vorige eeuw gebruikt werden in Vinkeveen. Of de Chocobron, de buik van Jellema, het gat van Bus en de Jordaan? Waar komen die Vinkeveense bijnamen vandaan en hoe zijn ze ontstaan?

In het nieuwste agendaboekje van Vinkeveen wordt een tipje van de sluier opgelicht. Maar dat niet alleen. In de agenda voor 2018 staan ruim 25 verhalen over Vinkeveen uit met name de jaren vijftig, zestig en zeventig uit de vorige eeuw. Over Patri Votum (Donkereind), het Patronaatsgebouw, De Schans, het oude Raadhuis, Gemaal 'De Ruiters', het Bondsgebouw en nog veel meer.

Luchtig op papier gezet en voorzien van veel fraaie foto's van weleer (met dank aan: nostalgisch Vinkeveen en Waverveen - Vinkeveen Promotion). In het calendarium staan veel fraaie beelden van het huidige Vinkeveen en Waverveen, geschoten door onze vormgever Jaco Kroon (Pijl 14 grafisch ontwerp), die tevens verantwoordelijk is voor het gehele ontwerp. Op de achtergrond hebben wij als vereniging hier aan meegeholpen.

De combinatie van oud en nieuw (aldus beschouwd is ook mijn reactie uniek... nietszeggend) maakt deze uitgave voor mensen die iets met Vinkeveen hebben tot een echt hebbedingetje. Want zeg nou zelf: Welk dorp heeft er nu zijn eigen agenda? Hierdoor is het ook een leuk en origineel cadeau voor familie, die uit Vinkeveen vertrokken is. Er staat heel veel herkenbaars in. Het boekje is voor slechts € 8,95 te bestellen via www.de-vinken.nl

Nieuwe leden

H. den Ouden	Apeldoorn
J.M. van Doorn	Kudelstaart
Mw. H.L. Boelens Blakemore	Mijdrecht
J.P.W. v.d. Velden	Mijdrecht
Mw. K. v.d. Does de Nekker	Uithoorn
G.W. Burggraaf	Uithoorn
D. Kroese	Vinkeveen
P.J. Kompier	Vinkeveen
E. Steenhuis Geertsema	Wilnis

Ook lid worden?

Bel dan naar 0297 - 282190 of stuur een e-mail naar administratie@proosdijlanden.nl

"U gaat uw lidmaatschap van de Historische Vereniging De Proosdijlanden aan voor onbepaalde tijd en dat lidmaatschap wordt telkens automatisch voor een jaar verlengd.

Daar hoeft u niets voor te doen. U kunt uw lidmaatschap opzeggen uiterlijk vier weken voor het begin van een nieuw kalenderjaar. Als lid van de vereniging ontvangt u De Proosdijkoerier en na aanmelding hiervoor via de website ook onze digitale nieuwsbrief".

Doelstelling van de vereniging

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin.

Copyright

Overname van artikelen uit de Proosdijkoerier is toegestaan mits met uitdrukkelijke toestemming van de redactie.

**Inleverdatum kopij volgende nummer:
1 februari 2018**

COLOFON

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden', geregistreerd onder ISSN 1388-7165.

Hoofredactie

Dhr. Jaap Meulstee
Adres: Conincksmeer 5, 3645 WG Vinkeveen
E-mail: jaapmeulstee@ziggo.nl

Tekstredactie

Dhr. Jan Rouwenhorst

Vormgeving

Dhr. Jaco Kroon - Pijl 14 grafisch ontwerp
E-mail: info@pijl14.nl
Website: www.pijl14.nl

Drukwerk

Drukkerij Avanti Wilnis
Website: www.drukkerijavanti.nl

Voorzitter

Dhr. Rob Blans
E-mail: rob@blans.eu

Secretaris, excursies en lezingen

Mw. Geertje Oerlemans
Per adres: Croonstadtdlaan 4a, 3641 AL Mijdrecht
Telefoon: 0297 - 256660
E-mail: geertje.oerlemans@ziggo.nl

Penningmeester

Dhr. Jan van Breukelen
E-mail: jm.vanbreukelen@xs4all.nl
Bankrekeningnummer: NL89 RABO 0369 6185 05

Algemeen adjunct

Dhr. Hans van Zwieten
E-mail: ha911@live.nl

Publicaties (PK, nieuwsbrief en website)

Dhr. Jaap Meulstee
E-mail: jaapmeulstee@ziggo.nl

Archeologie

Dhr. Paul Hoogers
E-mail: p.hoogers@icloud.com

Monumenten

Mw. Wiesje Dijkxhoorn
E-mail: w.dijkxhoorn@ziggo.nl

PR en documentatie

Dhr. Co Oudshoorn
E-mail: co.oudshoorn@planet.nl

Genealogie

Dhr. Stef Veerhuis
E-mail: stef.veerhuis@outlook.com

Ledenadministratie

Van Dort & Partners acc. en belastingadviseurs
E-mail: administratie@proosdijlanden.nl
Aanmelding voor het lidmaatschap kan bij de ledenadministratie op dit mailadres.

Adres vereniging (Oudheidkamer)

Croonstadtdlaan 4a, 3641 AL Mijdrecht

Website: www.proosdijlanden.nl

E-mail: info@proosdijlanden.nl

Facebook: www.facebook.com/proosdijlanden

Contributie: € 17,50 per jaar

Losse exemplaren van de Proosdijkoerier € 4,90 per stuk

Oplage: Circa 1250

jaargang 33 - nr. 4 - december 2017 | 165

FIJNE FEESTDAGEN

ADVERTENTIEPAGINA
IN BEZIT VAN AVANTI

ADVERTENTIEPAGINA BINNENZIJDE OMSLAG
IN BEZIT VAN AVANTI

ADVERTENTIEPAGINA ACHTERZIJDE OMSLAG

RABOBANK

IN BEZIT VAN AVANTI